

SÖDUÐUR

1917

1932

NR

P.L

50

TÄHELEPANUKS „SÕDURI“ LUGEJAILE

Tellimine 1933. a. peale on avatud.
„SÕDURI“ tellimishind terve aasta peale — Kr. 6.—

SOODUSTUSI

VÄEOSADE (ASUTISTE) KAUDU AASTA PEALE TELLJAILE

- Tellimise hinna tasumine 6 kuu jooksul võrdseis osis — kuus 1 kr.
- Õigused kaasandeile (kavatsusel on kaasandena anda raamatuid eri-küsimuste kohta ja esmakordselt 1. numbriga „1933. a. sõduri taskukalender“ kv. vajalike õiendusiga).
- Väeosade reservlasile (ohvitseridele, allohvitseridele) 10 % hinnalandust.

On soovitatav, et ka väeosad (asutised) omalt poolt teeksid soodustusi neile reservlasile, kelledele teeb ehk raskusi „Sõduri“ tellimine.

„Sõdurit“ tellib ning loeb

iga ohvitser, allohvitser ja sõdur maa-, mere- ja õhuväes, piirivalves ja kaitseliidus, kui ka iga reservlane.

Elteade:

1933. aastal lahendatakse „Sõduri“ veergudel taktikalisi ülesandeid üksikvõitleja, jao, rühma ja kompani järkudele iga väeliigi alal.

Sõdurliku tervitusiga

„Sõduri“ toimetus.

Pioneripataljoni 15. aastapäevaks.

Meie inseneriväeosi — pioneripataljon — tekkis koos Eesti kaitseväe saamis- ja võitluslooga eesti rahvusväeosade loomise ajajärgul. Elas läbi samad raskused, mis teisedki väeosad, eriti varustamise alal.

Vabadusesõjas näeme teda südlit ja ennastsalgavalt töötamas, kõikidel rinnetel, igas väekoondises, üksuses ja allüksuses. Ka tagalas oli tal rohkesti vajalikke ülesandeid, mida täitis laitmatult.

Rahuajal oli pioneripataljoni alaliseks asukohaks Nõmme ja suviseks laagrikohaks Jägala, kus ta spetsialiseerub omal erialal ning täiendub omis oskuses oma loodud soodsais tingimuses, millest väärrib erilist tähelepanu laagri soetamine ja sisustamine Jägala jõe kaldal, kus veel mõne aasta eest oli metsik soo.

Suurpäeva puhul soovib „Sõdur“ pioneridele ja nende juhile kolonelleitnant J. Grünbergile palju õnne ja edu meie riigikaitse töös.

1924. a. 1. detsembri sündmustest.

K. Laurits.

Kõigil on veel elavalt meeles sündmused Tallinnas ja väljaspool 1924. a. detsembrikuu esimese esmaspäeva vihmasel hommikul, mil III internatsionaali juhtnööridel teotsenud kommunistlikud salgad tungisid kallale kaitseväelastele ja muudele riiklikkudele asutistele, tapsid valvel olevaid, magavaid ja uulitsal liikuvaid kaitsevälasi, riigiametnikke ja kodanikke.

1. detsembri sündmused kujutavad endast ühe lüli kominterni tegevuses maailma vallutamisel:

- Gruusia riigipööre 1920. a.;
- mässukatse Kesk-Saksamaal 1921. a.;
- sõjariistus mässukatset Hamburgis ja Bulgaarias 1923. a.
- mässukatse Tallinnas 1924. a.;
- mässukatse Shanghais 1926. ja 1927. a. j.n.e.

Need ei ole omaette sündmused üksikute rahvaste elus, vaid ühest keskkohast organi-

seeritud, üldjoontes üht ja sama eesmärki taotlevad aktsioonid — kukutada maksev riigikord ja seada asemele kommunistliku erakonna diktatuur. Kuid komintern elab veel ja ta pole loobunud oma eesmärkidest ega põhimõttest, et igal soodsal juhul kommunistlik erakond peab püüdma jõuga murda maksvat kodanlist korda. Kommunistlikud tegelased uurivad kõiki nii võidetud kui ka nurjunuid mässukatseid, et nende veriste kogemuste najal luua teoreetilisi aluseid ja anda praktilisi näpunäiteid tegevuseks tulevikus.

Juba sellest järeldub tarvidus teisitimõttele urida neid sündmusi, et kindlustada end ootamatuste vastu, sest pole põhjust uskuda, et ülalloetuga lõpeb kommunistlikkude veriste riigipöördekatsete ahelik.

1. detsembri sündmused omavad suure tähtsuse meie rahva ajaloos, sest sel momendil rippus Eesti Vabariigi saatus noateral. Nad on väärt, et neid ikka ja ikka meelde tuletataks, üksikasjaliselt uuritaks. Allpool

püüan peatuda peasjalikult kahe küsimuse juures:

- 1) mis oli mässukatse eesmärgiks ja kuidas taheti seda saavutada;
- 2) kui võrra meie riigi julgeoleku eest valvel seisvad asutised ja isikud olid informeeritud seesugusest mässukavatsusest.

Allikatena olen kasutanud 1. detsembri sündmuste puhul toimetatud juurdlusi, kommunistide tegelaste poolt ajakirjades („Klassivõitlus“ 1925. a. nr. 52) ja ajalehtedes („Edasi“ 1925. a. numbrid) avaldatud kirjutisi, Neibergera raamatut „Vooruzennoje vozstanije“ (1931) ja Kaitseministeeriumi arhiivides leiduvaid dokumente.

1. Mis oli mässukatse eesmärgiks ja kuidas kavatseti seda teostada.

Mässukatse eesmärk on lihtne ja selge: kukutada maksev demokraatlik riigikord ja panna maksma töörahva — tegelikult kommunistliku erakonna — diktatuur. Nii formuleeritakse alati meie kommunistide tegevuse eesmärk. Sellele käib aga juurde 1920. a. Eesti kommunistliku partei kongressi otsusel lisandus: „Töörahvas Eestis võimu võtnud, ühineb N. Venemaaga“. Ka Neibergera märgib: „Edaspidi (s. o. pärast seda, kui oli otsustatud sõjariistus mäss — K. L.) kõik partei poolt organiseeritud koosolekud ja konverentsid, samuti kogu töö parteilisel, poliitilisel ja organiseerimistööl alal toimus tähe all — valmistada ette massid revolutsiooniliseks väljaastumiseks ja Eesti ühendamiseks Nõukogude Liiduga“. Seega on ka päris selge, missugust riiklikku korda taheti meil maksma panna; selle juures ei maksa siin enam peatuda; meid huvitab rohkem see, kuidas kavatseti seda läbi viia.

Riigikorra kukutamine oli kavatsetud läbi viia sel teel, et saladuse kätte all organiseeritud lööksalkadega vallutada valitsuse keskused ja paisata segi meie kaitsejõud. Säärane aktsioon oli mõeldud läbi viia Tallinnas, Pärnus ja Neibergera kinnituse järgi ka Narvas. Sellega oleks rahvas seatud sündinud fakti ette ning oleks võidud alata masside organiseerimist.

Miks valiti just seesugune tegevuseviis, selle kohta seletab mässujuht J. Anveldt „Klassivõitluses“ (nr. 52 — 1925), et Eestis pole olnud eeldusi rahva ürgjõuliseks „üles tõusuks“, et on puudunud revolutsiooni ideedest kantud rahvaklass, kuid samal ajal olevat olnud järgmised tõsiasiad:

- 1) kommunistliku parteilipu alla olnud koondunud tööstusetöölise „määratu enamuse“;
- 2) töölisorganisatsioonid olnud nende (kommunistide) juhtida;
- 3) maatöörahvas, väikemaapidajad ja asunikud olnud töörahva valitsuse poolt;
- 4) kesktalupoeg olnud ükskõikne;
- 5) riigiteenijad — ükskõiksed, sõjaväes olnud laialdane kommunistlik organisatsioon ja
- 6) kodanlus olnud omavahel tülis.

Niisugustel üldtingimustel, ütleb Neibergera, „Eesti kommunistliku partei keskkomitee otsustas aprillikuul (1924) võtta kursis relvastatud väljaastumise ettevalmistusele“.

Kas need ülalpool loetletud tingimused ja kui võrra olid reaalsed, seda küsimust hinnata ei ole praegu meie ülesanne. Meie vaatleme seda sündmust nii, nagu ta oli kavatsetud ja nagu ta kujunes tegelikult.

Edu eeltingimusteks seesuguse tegevuse juures on:

- lööksalgad peavad olema niivõrra tugevad, et nad suudavad täita neile pandud ülesande;
- abisaamine võimalikult kiiresti olgu kindlustatud ja
- nõrk vastupanu.

Missugused väljavaated olid mässujuhtidel selles suhtes?

Kommunistide seletuse järgi olnud neil mehi Tallinna lööksalkades kokku 400. Tegelikult tulnud neist välja 270—300 inimest. Kui võrrelda seda meeste arvu nende üksik-asjaliste ülesannetega, mis mässujuhtide poolt anti ja mis on märgitud tabelis (nr. 1), siis on see jõud äärmiselt nõrk.

Mässujuht ise ütleb, et „meie ei astunud 250—300 mehega välja selles lapsikus arvamisest, et Eesti vabariiki nendega kukutada, või kas või Tallinni sel kombel ära võtta. Need olid vaid algatuserühmad, et teed teha ja aega võita“.

Tabatud mässumeestest mõned seletasid, et neil olevat olnud tarvis vaid üks „sutki“ võimul püsida, siis oleks olnud abi väljaspool kohal. Mõned üle piiri tulnud asjalised kinnitasid hiljem, et meie piiri taga olnud koondatud ja organiseeritud lööksalgad, kes pidid tulema mässulistele kohe appi.

Kui suured olid need salgad, selle kohta puuduvad andmed. Ka pole teada, kas oli neil lootusi abi peale veel mujalt. Nii siis — jõud olid äärmiselt väikesed ka nende esialgsete ülesannete täitmiseks; ja kui nendega siiski välja astuti, siis peab selle põhjust otsima mujalt.

Üheks põhjuseks märgib mässujuht: „Meie ei uskunud tõsiselt seda,

Tabel nr. 1.
Kommunistlikkude lööksalkade asetus ja tegevus 1. detsembril 1924. a.

Järjek. Nr. Nr.	Kogumiskoht	Salga suurus	Vallutamisosjekt
1	Lööksalkade staap, Tõnismägi nr. 8 I pataljon*)	11 inim.	
2	Kristiine heinamaal, Reimanni m.	56 "	K. U. Oppeas. ja käsisojar. ladu. Raudteejaam Tallinn-Väike.
3	Juurdeveo t. nr. 12-6 II pataljon	5 "	
4	Heeringa t. nr. 15 Lennuki t. nr. 24 Drevingi t. nr. ?	15 " 7 " 8 "	
5	Gilde t. nr. 1	30 "	
6	Drevingi t. nr. 13	15 "	
7	Narva mnt. nr. 61	13 "	2. politseijaoskond ja Maalennudivisjon.
8	Odra t. nr. 3 ja 4 III pataljon	27 "	10. rügemendi kasarmud.
9	Rahukohtu t. nr. 2	17 "	Riigivanema korter ja Toompea lossi vahtkond.
10	Lai t. nr. 7-8	23 "	Kaitseministeerium.
11	Narva mnt. nr. 25	12 "	Peapostkontor.
12	Rohu t. nr. 11	20 "	Balti jaam ja 5. politseijaoskond.
13	Kullasepa t. nr. 7	12 "	Eeluurimisvangla.

et vaenlane pealetungima hakab."

Millega oli põhjendatud seesugune vaade, samuti ka ülaltoodud meie sisepoliitilise olukorra iseloomustamine?

Meie ülesandeks ei ole laskuda meie 1924. a. sisepoliitilise õhkkonna analüüsimisele. Kui aga võtta aluseks, et ajakirjandus — avalik arvamine — on rahva poliitilise elu peegel, siis lugedes meie 1924. a. ajakirjandust võib tekkida mulje, et meie rahvas poliitilises elus on kaunis must. Poliitiliste rühmade omavahelised tülid, riigitegelaste mahategemised, üksikute väikeste kuritegude ja elunähetate äärmiselt mustades värvides kirjeldamine j.n.e. võisid jätta mulje meie rahva seesmisest lagunemisest.

Mis puutub laialisse kommunistlikku organisatsiooni sõjaväes, siis nähtavasti on siin tegemist liialdusega; kommuniste oli 1924. a. kaitseväes tõesti rohkem kui muul ajal, sest vastava seaduse põhjal kutsuti õppustele isikud, kes olid arvatud tagavara väkke ilma sõjalise ettevalmistuseta. Nende seas oligi suurem hulk isikuid, kes ilmavaatelt seisavad lähedal kommunistidele. Kuid need ei saanud mõjutada 1. detsembri sündmusi, sest neid polnud tol momendil enam kaitseväes.

*) Mässukatsest osavõtjate jaotus pataljonidesse on toodud Neibergeri „Vooružennoje vozstanie" järgi.

Puhtsõjalises mõttes sõjariistus mässukatse kava olnud järgmine:

Neibergeri kinnitusel kogu mässajate jõud olnud koondatud 3-me pataljoni. Väljaastumise päevaks olnud:

I pataljonis	170 meest	}	400 meest.
II "	120 "		
III "	110 "		

Kuid tegelikult tulnud välja:

I pataljonis	56 meest	}	227 meest.
II "	91 "		
III "	80 "		

Pataljonidele olevat antud järgmised ülesanded (vt. tabel nr. 1):

— I pataljon — laiali ajada Sõjakool, ohvitseride kursused ja vallutada sõjariistade ladud Tondil;

— II pataljon — laiali ajada politsei ratsareserv, vallutada tankid ja lennuvägi ja „üle võtta" 10. rügement;

— III pataljon — vallutada Toompea, kaitseministeeriumi hoone, postkontor, Balti jaam ja vabastada eeluurimisvanglas kinnipeetavad vangid.

Lööksalkade koondamispunktid, neisse koondunud meeste arv ja kallaletungi objektid on näidatud tabelis nr. 1. Eraldi neist saadeti välja 2 salka — Mustajõe ja Vasula sildade purustamiseks, et takistada väljastpoolt abivägede kohaletoomist. Tegevuse üksikasjaline kirjeldus viiks pikale. Märjime

vaid mõned asjaolud, mis tonkavad silma selle sõjalise kava (tabel nr. 1) vaatlemisel:

- 1) Tundub, et mässujuhatuse on killustanud oma jõud, püüdes vallutada võimalikult rohkem punkte, millised kõik pole olulise tähtsusega.
- 2) Keskjuhatus, samuti ka üksikute pataljoni juhatused ei jäta omale varu. Niisama ei ole antud täiendavaid juhtnõure, mis üksikud saavad peavad teema pärast esimese objekti vallutamist või siis, kui see ei õnnestu. Selle tagajärjel näeme, et lööksalgad kohe esimesel ebaedul jooksevad laiali.
- 3) Lööksalkade jõud ei vasta ülesande suurusele (näiteks Sõjakooli peale läks ainult 56 meest, kaitseministeeriumi 23 meest).
- 4) Antud ülesannete täitmine muutub hoopis küsitavaks, kui hinnata lööksalkade väärtust nende käes oleva varustuse ja meeste sõjalise ettevalmistuse järgi.

Mässumeeste kasutada olnud Neibergeri andmetel 3 Thomsoni süst. automaatpüstolit, 100 revolvril, umbes 50—60 püssi, 20 käsigranaati ja kümnekond pommi. Seda rel-

vastust loodeti täiendada n.ö. sõjasaagist. Nagu siit näha, ka relvastuse mõttes jätkub jõudu vahest suurema ulatusega mõrtsukatööks, kuid riigikorra kukutamiseks on sellest ikkagi vähe.

Mis puutub meeste ettevalmistusse, siis tabatud mässumeestest olid teeninud:

Eesti kaitseväes . . .	24,0%	} 42,5%
N.-Vene punaväes . . .	7,4%	
end. Vene sõjaväes . . .	11,1%	
ilma sõjalise ettevalm. . .	57,5%	

Mässu juhid ise kaebavad, et mehed pole osanud relvi kasutada; see selgus ka tegevusest.

Seega kõik reaalsed eeldused mässu läbi viimiseks tunduvad õige nõrkadena. Edu rajati eeskätt, nagu ülalpool juba märgitud, lootusele, et tõsist vastupanu ei avaldata, teiseks, ootamatult ettevõetud verise kallale tungi mõjule ja kolmandaks — abile, mida loodeti väljaspoolt.

Missuguses ulatuses täitusid need lootused, seda mäletame veel kõik väga elavalt ja sellest on omalajal korduvalt kirjutatud (ka „Sõduri“ veergudel). Selle juures siin uuesti peatuda oleks vahest üleliigne.

(Järgneb.)

Mundri kandmine ja kartuli koorimine ei ole häbi-asi.

Nagu selgub usaldusväärsest allikast, on artiklis käsitletud nähe tõesti sündinud. Imestama peab, et sääraseid asjad sünnivad veel meie päevil, kus noorsugu noorkotkaste, scoutide j. t. organisatsioonides kasvatatakse mehises ja oskuses kohaneda reaalsele elule. Tahame loota, et siin on tegemist siiski üksikute nähetega, mis peaksid küll kiiresti kaduma. **T o i m e t u s**

Noorsõdur, kel keskkooli haridus, kurdab, temal olevat piinlik mundris välja minna ja temaga käidavat kasarmus kurjasti ümber, kuna teda pandavat koorima kartulaid.

Sama noorsõduri isa on võib-olla omal ajal mitte ainult koorinud kartulaid, vaid ka sigadele ohakaid kitkunud ja kapsalehti võtnud ning raiunud ja teinud sigadele süüa. Ja võib-olla kuulub ta nüüd nende hulka, kes praegust eluvõõrast kasvatust koolis ja kodus teravalt mõistavad hukka.

„Der Geist eines Heeres steckt in seinen Offizieren“ — ütles Friedrich Suur mitte ilma aluseti. Sõjaväe käskkonna, tema ohvitseride ja allohvitseride isiklikest võimetest ja omadusist oleneb väga suurel määral sõjaväe võitlusväärtus. Kuid ühtlasi on selge, et parimigi käskkond ei suuda tarvilist saavutada, kui meeskonna-aine, millega tuleb töötada, on nõrk ja alaväärtuslik. Iseäranis

käib see nüüdiseja kohta, kus teenistuse aeg lühike, ja kogu jõud kulub peamiselt tehnilisele väljaõppele, ning sõdurite kasvatamiseks jääb seetõttu kaunis vähe võimalusi järele.

Noorsõdurite füüsiline tugevus leiab teatud vajaliku kindlustuse meeste väljaõppe teel. Hingelise tugevuse, õige vaate elule, kõva moraali ja suure kohusetunde peaksid nad koolist ja kodus kaasa tooma.

Mis võib ses suhtes veel kurvemat olla, kui keskkooli haridusega noormees, nõnda siis selline, kel peaks olema avar ja selge vaade elule, häbeneb sõdurimundrit ja ausat, kuigi lihtsat tööd!

Jaapanis peetakse sõdurimundri kandmist au-asjaks, nooredmehed ei läbe oodata, millal saavad selle selga. Jaapani rahvas on aga tugev, kellest kõik peavad lugu ja keda tõsiselt arvestatakse.

Jaapanist kaheksa korda suuremas Hii-

nas on sõdur kõige alam olevus, ja seesama Hiina rahvas on peaaegu alati teiste tallata.

Muidugi sõltub siin inimeste vaade sõjateenistusele peamiselt mõlemate rahvaste iseloomust. Aga meil on asi halb seepoolest, et eestlane ei kuulu oma iseloomult tallatavate rahvaste hulka. Vaid vastupidi, ta on alati olnud õige sõjakas ja vabaduse armastaja. Kui nüüd meil niisugused nähted ilmsiks tulevad, kus noored mehed memmelikkust üles näitavad, siis ei olene see rahva iseloomust, vaid põhjusi tuleb otsida mujalt.

Meie kodu on peaaegu kõigis ringkondades alles selline, et ta noorele inimesele vaimliselt palju kaasa ei anna. Suurem töö jääb siin kooli hoolde. Küll ei tohi kool erakonnapolitikat ajada — mis kahjuks sageli sünnib, — aga ometi peaks ta tugevasti riikluse ja üldrahvuslikke huvisid toonitama. Kooliõpetajad ise püüavad väita, et seda küllaldaselt tehakse, teiselt poolt aga seletatakse, et asi on siin kaunis nõrk.

Kuidas ka lugu tõepoolest oleks, nii palju on kindel, et meil riikliku julgeoleku vajaduse suurt mõtet kaugelgi alati küllalt ei mõisteta. Veel sageli kantakse patsifismi aate nimel seltskonnas, kahjuks ka koolis, mõtteid ringi, mis riikliku julgeoleku asjale kahju toovad.

Kui näiteks vanem haritud inimene vaimustatult seletab, Eesti pidavat maailmale head eeskuju andma — nagu ta rahu sõlmimises Venemaaga ja väikerahvaste autonoomiaga teinud — ja esimesena relvad maha panema, siis võivad niisugused Manilovi jutud noortes, arvustamise vilumatuis päis kergesti valekujutlusi tekitada. Aade on ju ütlematu suurepärane: Samm igavese rahu poole, samm seisukorra poole, kus kaob hirmus, „mehitappev“ sõda!

Mis sünniks aga järgmisel päeval, kui relvad maha paneksime, seda ei suudeta, olles ilusa idee vangistuses, alati taibata, ega mõista, et asjakäik oleks ühike ja lihtne — Georgia...

Sellelaadilisi väärmõtteid ei ole vähe liikumas, nad eksitavad mõnegi noore inimese meelt, äratavad temas juba ettekätt vastumeelsust kaitseväge teenistuse vastu ja õpetavad seda pidama üleliigseks, kasutuks vaevanägemiseks.

Kaitseväge peetakse selliste mõtteringkonde keskel asjatuks rahvajõu raiskajaks ja kutselisi kaitseväge lasi parasiitiks. Sar-nased vaated avaldavad omajagu mõju

iseigi neile, kes otse patsifismi usku ei tunnista, ja ei ole siis ime, kui mõni noormees ei oska pidada sõdurimundri kandmist auasjaks, vaid näeb selles ennem midagi alandavat.

Veidi süüdi on siin ka veel sel mälestusel, mis jäänud vere päevilt soldati seisukorrast järele, kus „alamväelane“ pidi loobuma mõnestki inimõigusest.

Kuid olud on põhjalikult muutunud, ja eesti sõdur ei ole endisaja „va soldati niru“, kellega „paremal“ inimesel ei sobinud end koos avalikult näidata. Sõduri munder ei takista teda kuskile pääsemast, nii palju, kui seisab kooskõlas teenistuse määrustega.

Meie põhimõttelikud sõja hukkamõistjad ei oska näidata, milliste vahenditega, peale relvajõu, peaksime end välisrännaku korral kaitsma. Kindel on, et nad ei usu, et Eesti rahval ei ole nüüd enam kunagi mingit kallaletungi karta. Aga ometi kõneldatakse mitte üksi sõja vastu, vaid lastakse ka kaitseväge teenistust alaväärtuslikuna ja sündmatuna paista.

Kui rahvas tahab oma iseseisvust säilitada, siis on siin esimeseks tingimuseks täieline valmisolek rännaku tagasitõrjumiseks. See valmisolek ei pea seisma mitte üksi sõjaväelises organisatsioonis ja vastavate relvade tagavaras, vaid, mitte vähemal määral, iga üksiku inimese, kogu rahva selges ja kindlas arusaamises, et esiotša ei ole mingit muud tõsist abinõu oma vabaduse kaitseks kui relvastatud jõud. Kui kogu rahvast tungib läbi see äratundmine, kui eesti rahvas ühtlasi peab vabadust ülimalt varakaks, siis muutub kaitseväge mundri kandmine igaühe silmis suurimaks auks — nagu ta seda on juba väga paljude silmis — ja siis tunduvad kõik teenistuse raskused ja ebamõnused tühistena.

Kuid isamaalist vaimu tuleb kasvatada, ja peale muu võib siin kool palju korda saata, sest vaevalt on kellelgi nooruse hingelisele arenemisele nii suurt mõju kui just õpetajal, kes ei pea end ainult tunniandjaks, vaid suhtub oma suurele ülesandele tõsiselt. On küllalt nähteid, kus pessimistlik, viriseja õpetaja sünnib noored inimesed elule tumedalt vaatama ja nendesse elutüdimuse idud istutab. Õpetaja peab olema suur optimist, kuigi reaalsuse alusel, täis elujulgust ja jõudu. Kel

puuduvad need omadused, ei ole seks kutseks kõlvuline.

Ei tohita unustada, et kui meie enda-kaitse tahe on arenenud välja täiuseni, nii et igamees meeleldi kaitsevæteenistusse ruttab ja nukker on, kui ta selleks ei sobi, siis muutub ka meeste väljaõpe tagajärjekamaks, sest et igaüks püüab hoolega oma kohuseid täita ja kasutada lühikest õppeaega võimalikult hästi. Vähe seda, kui rahvas oma julgeoleku kindlustamiseks on kõigiti valmis, mõtleb iga vastane enne järele, kui ta otsustab tungida kallale. Ka väikerahvas on endakaitstes tugev, kui ta on vaimliselt tugev ning valmis ohverdama kõik oma vabaduse eest. Kõige pealt aga küll need suhteliselt väikesed

ebamõnusused enda peale võtma, mis kaitsevæteenistusega ühenduses seisavad.

Rahvas kulutab oma aastastest sissetulekust kaunis suure osa riiklise julgeoleku peale kaitsevæ ülalpidamise kujul. Ta nõuab seepärast, et riigikaitse oleks vastavalt ainelise jõu kulutusele küllalt efektne ja muuseas meeskonna väljaõpe küllalt hea. Kuid selge on, et käskkond, ohvitserid ja allohvitserid, ei saa oma õppetööd ilma seltskonna enda kaastöötä tarviliselt toimetada. Aga töö annab siis kõige paremaid tagajärgi, kui seda tehakse huviga ja rõõmuga. Rahvast endast aga ripub, kas tema pojad hea meelega ja innuga või vastumeelt ja tüdinult täidavad oma sõdurikohuseid.

—i.

Londoni ülikooli

„The Imperial College of Science and Technology“

juures asuvas Briti õhuministeeriumi mootorite laboratooriumis eesti põlevkivi-bensiiniga toimitud mõningate katsete tulemusi.

Dipl. ins. V. Post.

Kõigil meie seltskondlike ettevõtete jälgijail lähemast minevikust on veel hästi meeles õhuasjanduse ühingute asutamine ja levimine üle riigi. Kitsastele oludele vaatamata ühingute liigete hulgas leidus entusiaste, kes muretsesid esimese eralennuki, millega otsekõhe asuti ümbereuroopa lennule. See hästiõnnestunud lend*) läbi Euroopa tähtsamate linnade jääb kahtlemata meie eralennuasjanduse ärkamisaja üheks tähelepanuväärivaimaks saavutiseks. Peale puhtsportlike sellel lennul oli aga veel teisi tulemusi. Lennuga näidati, et eesti põlevkivist saadud bensiin on välismaa bensiiniga võrdselt kõlvuline kasutamiseks lennukite mootorites — asjaolu, mida sama bensiini, nüüd juba aastaid kestnud kasutamine meie kaitsevæ lennukite kütetainena on mõjuvalt kinnitanud.

Ümbereuroopa lennu puhul Londoni etesaadetud eesti põlevkivi bensiinist, peale lennuki varustamist, osa jäi järgi. Järgijäänud osa meie Londoni saatkonna sekretäri

hrra Ojansoni kaudu sattus nende ridade kirjutaja kätte. Tulemuseks oli rida katseid Briti Õhuministeeriumi laboratooriumis, mille katsete üksikasjad järgnevad allpool.

Bensiini päritolu.

Bensiini nimetuse all meil tuntud kütetained teatavasti saadakse õlide otsese destilleerimisega või n.n. krakkimise teel. Viimane protsess jämedalt võetud on otsesest destilleerimisest jäänud raskemate õlide kuumendamine kõrge surve all. Nimetatud toimingu tagajärjel rasked õlid lahustuvad, andes mõningaid jääke, kuid ühtlasi tunduva hulga bensiini. Krakkimise protsess viimasel ajal on levinud sedavõrt, et suur osa maailma bensiinitoodangust saadakse just raskete õlide krakkimisega.

Bensiinid on mitmesuguste süsivesinike kude segud, koosnedes neljast pealiigist: parafiin-, aromaatilistest-, nafteen- ja olefiinühenditest. Üksikute liikide proportsioonid teatud bensiinis olenevad algaine päritolust ja bensiini valmistamise viisist.

Raskete õlide krakkimisega saadud ben-

*) Kaitsevæ lendur kapten Döringi ja hrra Ungern-Sternbergi ümbereuroopa lend 1931. a. sügisel.

siinide üheks peamiseks tunnuseks on olefiinide rohkus.

Katsetatud bensiin „estoliin“ oli saadud eesti põlevkivi õlist. Tootmise protsessi üksikasju teada ei olnud. Ülikooli professori dr. Mardlesi kiiresti toimitud keemiline analüüs määras estoliini koosseisu järgmiselt: aromaatilisi ühendeid 11%, naftene 2%, parafiini 16%. Ülejäägi — 71% — moodustasid olefiin, diolefiin ja atsetileenühendite klassi kuuluvad küllastamata süsivesinikud.

Arvestades koosseisu, estoliin arvatavasti on saadud põlevkivi õlist krakkimise või krakkimisele väga lähedase protsessiga.

Katsete iseloom.

Katsete eesmärgiks oli õppida tundma kodumaal toodetud bensiini omadusi üldse, eeskätt aga kasutamise otstarbekuse mõttes moodsate tugevavõimeliste lennukimootorite kütteenäina.

Sellest seisukohast lähtudes toimitud katsed püüavad ainult määrata estoliini, kui mootorite valmiskütteenäine omadusi, jättes kõrvale tungimise algaine omaduste ja tootmise protsessi üksikasjadesse ning neist tege- reist tingitud bensiini keemilise koosseisu.

Ei saa kahelda selles, et praegusel tugevavõimeliste mootorite ajajärgul esmajärguline nõue sisepõlemisega mootorite kütteenäinele on detonatsioonikindlus. Nõutavat detonatsioonikindlust omavad vaid mõned üksikud kütteenäined, nii kui bensool ja alkohol. Sellest tingitult välismaal bensiini puhtal kujul niisugustes mootorites ei kasutata, vaid bensiini ja bensooli segu, või bensiini mõne anti-detonatsioonilise lisandusega, nii kui seatina tetraetüül. Lisanduste mõju iga bensiini suhtes on erinev, sellepärast estoliini suhtes katsetega püüti selgitada niihästi bensooli kui ka seatina tetraetüüli mõju detonatsioonikindluse tõstmiseks.

On teada, et piiritust detonatsioonikindluse tõstjana peetakse umbes kaks korda mõjuvamaks kui bensooli (20% alkoholi = 35% bensoolile).

Seda arvestades oli huvitav selgitada piirituse segamise võimalusi estoliiniga ja kuivõrt eespooltoodud väide detonatsioonikindluse tõstmise kohta piirituse segamisega bensiini hulka tõestub estoliiniga.

Üldiselt sisepõlemisega mootorite kütteenäine väärtust määravateks omadusteks tunnustatakse järgmisi:

- 1) detonatsioonikindlus,
- 2) auramise soojus,
- 3) auravus,
- 4) soojuseväärtus,
- 5) õhu ja bensiini segu soojuseväärtus, ja

6) stabiilsus tõrvastumise suhtes krakitud bensiinide juures.

Järgnevad katsete tulemused ei ole antud kütteenäine omaduste tähtsuse, vaid katsete toimimise järjekorras.

Katsed, nende tähtsus ja tulemused.

1. Soojuseväärtuse tähtsus ja estoliini soojuseväärtus.

Kütteenäine soojuseväärtuse kohta mootori võime suhtes laia publiku hulgas valitseb sagedasti ekslik arusaamine. Võib kuulda arvamisi, et kütteenäine soojuseväärtusest oleneb mootorilt saavutatav võime. See on ekslik arusaamine, sest mootori võime ei olene mitte otsekohe kütteenäine soojuseväärtusest, vaid kütteenäine ja õhu segu teatud mahtsuse (cm³) soojuseväärtusest. On tõsiasi, et mootor töötades piiritusega suudaks arendada tunduvalt suuremat võimet kui bensiiniga, vaatamata sellele, et piirituse soojuseväärtus on ligi poole väiksem. Põhjuseks on asjaolu, et bensiin ja piiritus täieliseks põlemiseks vajavad erinevaid õhukvantume — üks osa bensiini umbes 15 osa õhku ja üks osa piiritust umbes 9 osa õhku. Seega ühes cm³ õhu ja piirituse segus on piiritust rohkem kui ühes cm³ bensiini ja õhu segus bensiini. Piiritusega saavutatava suurema võime teiseks põhjuseks on piirituse umbes kolm korda suurem auramise soojus. Piiritus, sattudes mootori silindrisse, aurab ära silindris valitseva kuumuse tõttu. Auramisel silindris valitsev temperatuur madaldub rohkem kui bensiini auramisel — seega silindrisse jääv segu on tihedam ja silindri täitekoefitsient on suurem.

Et piiritust kütteenäina siiski ei tarvitata, oleneb kallidusest ja piirituse nõrgast auravusest, mis raskendab hea segu kujundamist ning mootorite käivitamist.

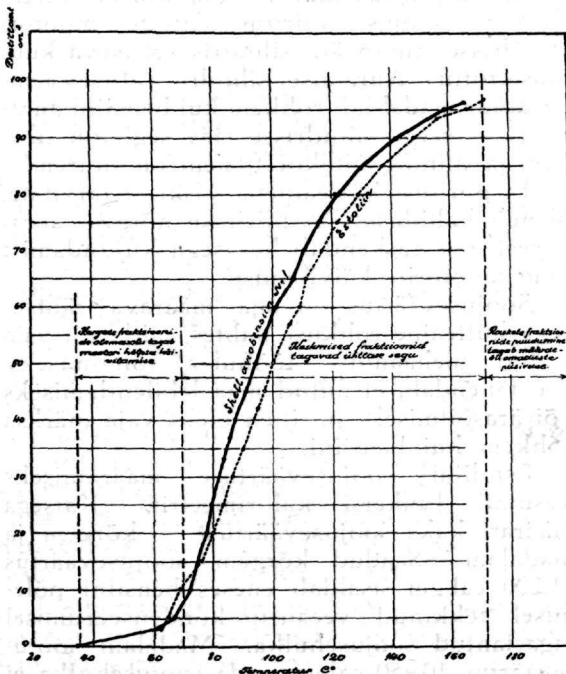
Soojuseväärtus on aga määrava tähtsusega kütteenäine rohkuse suhtes, mida on vaja teatud mehaanilise tööhulga toimimiseks. See tähendab, et antud maa läbilendamiseks või ärasõitmiseks piiritust oleks vaja märksa rohkem kui bensiini.

Estoliini soojuseväärtuse määramiseks kasutati Junkersi kalorimeetrit. Katsega määrati kaks soojuseväärtust — kõrgem ja madalam. Saadud kõrgem soojuseväärtus 11.200 cal/gm sisaldab eneses bensiini põlemisel tekkinud veeauru kondenseerumisel tagasiantud soojusehulka. Madalam soojuseväärtus 10.450 cal/gm seda soojusehulka ei sisalda. Mootori kütteenäina arvestatakse ainult estoliini madalamat soojuseväärtust, sest mootori silindris bensiini põledes tek- kiv veeaur lahku- väljalaskesse auruna.

Kõrge temperatuuri tõttu veeaur ei saa kondenseeruda, seega mootori silindris jääb kasutamata auru kondenseerumisel tagasiantav soojusehulk. Kalorimeetris bensiini enese auramiseks tarviline soojus saadakse bensiini põlemisel tekkivast soojusest. Mootori silindris bensiini auramiseks vajaline soojus saadakse aga silindri seintel, kolbelt, klapidelt j.n.e. Seepärast on õige kui madalamale soojuseväärtusele arvame juure kalorimeetris bensiini enese aurustamiseks tarvitatud soojusehulga. Estoliini tõeline soojuseväärtus oleks seega 10.525 cal/gm. See arv näitab, et soojuseväärtuselt kodumaa bensiin on võrdeline parimate välismaa bensiinidega, millistest vaid üksikud ulatuvad üle 10.400 cal/gm.

2. Auravuse tähtsus ja estoliini auravus.

Auravus teatud temperatuuridel on kerge, keskmiste ja raskemate fraktsioonide hulgas bensiini koosseisus. Küttaaine auravusel on suur tähtsus mootorilt saavutatava võime mõttes. Eriti tähtsaks muutub auravus tugevamavõimeliste mootorite juures, millistel silindrid on rohkesti — seega pikem ja suurema pinnaga on ka segu sisse laske torustik. Bensiini auravus määratakse kindlaks n.n. distillatsioonikatsega. Mida suurem on küttaaine auravus, seda rohkem distilleerub seda madalamatel temperatuuridel.

Estoliini ja Shell aviatõmbepõlve distillatsioonikatse saadud kõverad.

Joon. nr. 1.

Mootorite kergeks käivitamiseks on tarviline kerge fraktsioonide olemasolu küttaaine koosseisus. Hea ja ühtlase segu kujundamiseks küttaaine koosseisus on vajalik keskmiste fraktsioonide suur ülekaal. Raskemad fraktsioonid võivad esineda õige piiratud arvul. Need fraktsioonid ei aurustuks, vaid kondenseeruks silindri seintele. Imbudes kolvist mööda karterisse, seal nad rikuksid õli määrimisvõimet.

Juuresoleval diagrammil nr. 1 on näidatud estoliini distilleerimisel saadud kõver koos samades tingimustes saadud Shell aviatõmbepõlve nr. 1 kõveraga. Neist viimane on üks praeguse aja parimaid otse distilleerimisega saadud bensiine. Diagrammilt näeme, et vahe kõverjoontes on õige väikene. Võttes hindamisele estoliini distilleerimisel saadud kõverjoont näeme, et kodumaa bensiin sisaldab küllaldaselt kergeid fraktsioone, mis tagavad mootori hõlpsa käivitamise. Keskmiste temperatuuride juures auravus on hea kindlustades ühtlase, hea segu moodustumise — seega mootori tugeva võime. Kõrgemate temperatuuride juures auravate fraktsioonide hulk on väga väikene (üle 172 C jääb 3 cc). Viimane asjaolu tagab seda, et bensiini kasutamine ei ole seotud määrdede võimaliku rikkumisega.

3. Detonatsioonikindluse tähtsus ja estoliini detonatsioonikindlus.

Kalduvus detoneerumisele on peamiselt küttaainest, olugi et teiset tegurid, nii kui silindri põlemiskambri kuju, süüteküünalde asukohad ja silindri mõõdud, võivad tunduvalt aeglustada või kiirendada detoneerumise algust. Bensiini detoneerumise põhjustest mis olenevad koosseisust, peetakse määrava tähtsusega kaht:

- 1) bensiini ja õhu segu isesüttimise temperatuuri ja
- 2) leegi levimise kiirust peale segu süttimist.

Valitsev mehaaniline teooria seletab detonatsiooninähet lühidalt järgmiselt: Kui bensiini ja õhu segu silindris süttib, siis põlemine ei toimu mitte momentaalselt. Leegi levimine üle terve põlemiskambri, algades süüteküünla lähedusest, nõuab teatud aega. Võib öelda, et segu põleb osade kaupa. Leegi rinde taga asuvad põlenud osade jäägid paisuvad kiiresti surudes kokku leegi rinde ees asuvaid põlemata osi. Selle tagajärjel viimastes surve ja temperatuur tõusevad. Surve ja temperatuuri tõustes üle teatud piiri, põlemata osad leegirinde ees leegist süttimata süttivad spontaanselt, s. o. detoneeruvad. Detoneerumisel surve tõuseb äärmis-

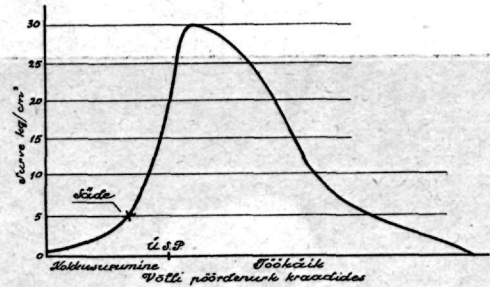
selt suure kiirusega põhjustades teravaid haamritaolisi lööke kolvile või silindri seinetele. Kõrged surved põhjustavad silindris kõrgeid temperatuure. Üksikud osad silindri sisemuses kuumenevad sellise piirini, et võivad põhjustada mõne osa vigastuse või järgmisel täitel värske segu isesüttimise. Laboratoorsete mootorite (peamiselt ühesilindrilised) juures küteteine detoneerumine on kuuldav üksteisele kiiresti järgnevate teravate metalliliste löökidena — ping-ping-ping... silindri sisemuses. Lennus küteteine detoneerumist mootoris on raske kuulda kõrvaga. Väga tugeva detoneerumise puhul esineb mootori võime langus. Sellele võib järgneda ebakorralik töötamine ja isegi mõne mootoriosa murdumine. Enamvähem normaalsete küteteinete kasutamisel detoneerumine ei esine aga nii tugeval kujul. See pärast võimaluseks võrrelda küteteinid tegeliku töötamise kaudu lennukimootorites, on silindripeade temperatuuride mõõtmine lennu kestel või mootori osade seisukorra kontrollimine peale pikemaajalist töötamist.

Normaalse ja detoneeruva põlemise erinevust mehaaniliste efektide mõttes võiks illustreerida järgmise näitega: vajutades käega pealtavatud mootori kolvile (seisul veidi üle ül. s. p.) suudaksime võrdlemisi nõrga survega lükata kolvi käigu lõpuni. Toome nüüd kolvi tagasi endisse seisu ja anname sellele haamriga järsu löögi. Kolb jääks pea aegu liikumatult paigale. Löögi tugevusest olenevalt kolb võib isegi puruneda. See tähendab, et surve kolvile löögi puhul, olgugi palju suurem kui käevajutus, on rakendatud niivõrt lühikeseks ajaks, et ei suuda ületada mootori liikuvate osade inertsi.

Küteteine detoneerumisel samuti surve tõuseb maksimumini vähem kui võlli 1°sel liikumisel. Detoneerumine esineb ajal kui kolb on ülemises surnud punktis või selle läheduses. Seepärast ajaks, kui algab kolvi töökäik, suurem osa detoneerumisel vallandatud energiast on valgunud laiali — seega silindri täitest detoneerunud osad töö mõttes on raisatud. (Diagramm nr. 2.)

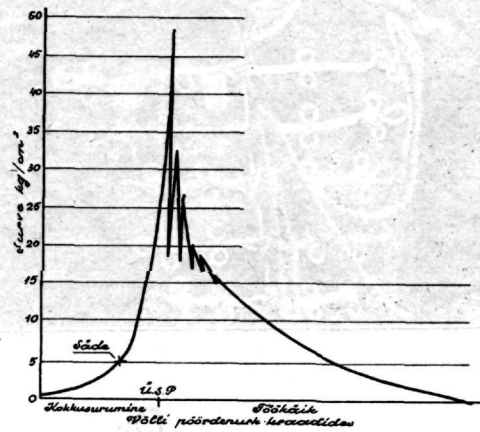
Teise analoogilise näite võime leida suur-tükiasjandusest. Püssirohu laengu süüdatakse

paukuva elavhõbeda kapsliga. Rohi põleb võrdlemisi aeglaselt ja annab mürsule maksimumi energiat edasiliikumiseks. Kui aga asendaksime rohu laengu paukuva elavhõ-

NORMAALNE PÕLEMINE (NORMAALSED SURVED)

Joon. nr. 2.

DETONEERUV PÕLEMINE (KÕRGED SURVED)

Joon. nr. 2-a.

beda laenguga, siis laengu plahvatus oleks nii kiire ja surve niivõrt kõrge, et toru lõheks enne kui mürsk jõuaks välja toru suudmest. Laengu energia siin oleks kulu- tatud toru purustamiseks, kuna mürsu suhtes tööhulk oleks minimaalne. Detoneeruv küteteine mõjub mootori kolvidele ja silindritele analoogiliselt. Mõistagi nõrgemal kujul, kuid siiski küllaldaselt, et ajajooksul tekitada mootoris tõsiseid rikkeid.

(Järgneb.)

Teadmiseks.

Uued „Sõduri“ tellijad 1933. a. peale saavad lisana Viljandi ümbruskonna suuremõdulise kaardi eelseisval aastal „Sõduris“ ilmuvate taktikaliste ülesannete lahendamiseks pataljoni ja vähemate üksuste jaoks.

Pioneripataljoni 15. aastapäeva puhul.

Kindralmajor G. Jonson,
Pioneripataljoni
diviisillem.

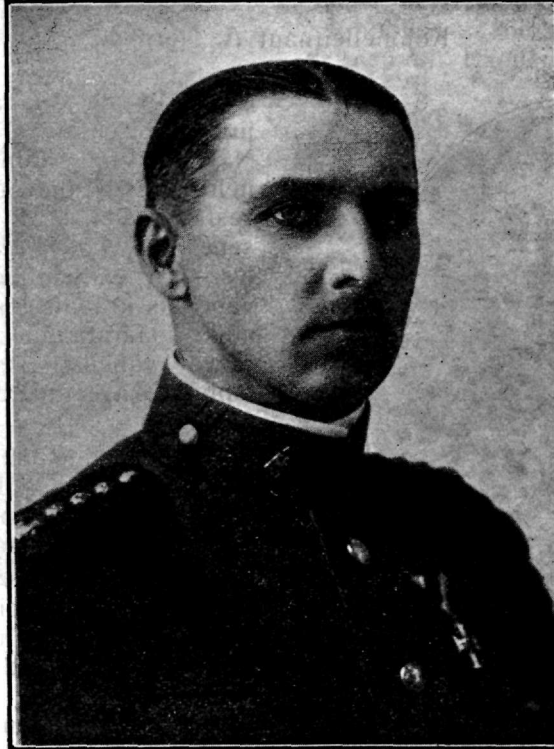
Pioneerid!

Täna sel Teie aripäeval
mündage töötust - jääda truus-
paleustele, mille eest 15. a. tagasi
Teie vennad-naasvürtlejad tõttasid
lahingusse!

Andke edasi tulevastele põlvkondadele
Vabadussõja vaimu!

15. 12. 32.

G. Illus.
Kindral-major.

Kolonel V. Riiberg,

*Inseneriväe inspektor. Inseneripataljoni ülem
Vabadusesõjas.*

Pioneripataljoni 15. aastapäevaks.

Tehnika arenemisega on pioneride ülesanded muutunud suuremaks ja mitmekesisemaks. Tehnika rakendamine sõjategevusse taotleb kahte sihti: 1) tõsta lahinguosade löögivõimet, suurendades nende liikuvust ja varustades neid mõjuvate võitlusvahenditega, 2) paraliseerida vastase relvade hävitustegevust, vastu pannes nende purustusjõule ikka suurema ja suurema hulga surnud ainet. Nende sihtide saavutamiseks kasutatakse tehnilisi abinõusid.

Pioneride tegevusala on seotud teise liiki kuuluvate abinõudega ja materjalidega. Olukord sõjaväljal sageli ei ole soodne masinate rakendamiseks ja suurem hulk töid tuleb teha käsitsi. Käsi-pioneritööde oskus on ja jääb veel kauaks pioneride õppe põhilauseks. Pioner on ühtlasi ka võitleja: eriala hea oskuse kõrval peab seisma samal kõrgusel ka relva kasutamise oskus.

Alati olgu pioner võitlus- ja töövalmis, et kaasvõitlejate rõõmuks pioneri ülesanne täidetak스 hästi.

Valitsegu pioneripataljonis senine tõsine mehemeel ka edaspidi.

Tallinnas, 23. novembril 1932. a.

V. Riiberg,
kolonel.

Mälestusi Eesti inseneriväe tekkimisest.

Kolonelleitnant **A. Normak.**

*Kolonelleitnant A. Normak,
Inseneriväe roodu vormeerija
ja ülem 1917. a.*

Veel viibides saksa-vene rindel Riia all ning hiljem Mustamere lennುವäe juures, kuulsin Eesti rahvuslikkude väeosade organiseerimisest.

Krimmis 1917. a. novembrikuul väike grupp Eesti rahvusest kaitseväelasi ukrainlaste, poolakate ja teiste eeskujul asutas oma rahvuskomitee. Selle komitee peamiseks eesmärgiks oli varustada kodumaale sõitjaid eestlasi „heade“ dokumentidega. Ajad olid segased ning kõlava nimega pitsat „Ispolnitelnõi komitet voinov estov. Sevastopol“ kindlustas teel suhtelise puutumatus. Suure väärtuse omasid säärased dokumendid eriti siis, kui nendes paluti võnõuti anda kaitset ja abi mingile delegaadile. Ja nii Krimmi Eesti kaitseväelaste komitee „delegeeris“ oma ümber kogunud ohvitserid, madrused ja sõdurid vähemate gruppide ja üksikute meeste kaupa Eestisse.

Selle komitee sekretärina delegeerisin ka enda koos saarlasest truu tentsik Aleksei Vagaga Eestisse 1917. aasta detsembrikuu esimestel päevadel.

Sel ajal Tallinna kindluse vene väeosad, kuhu ametlikult kuulsin, olid juba täielikult lagunemas, igalpool olid võimul madruste komiteed ja sõdurite nõukogud.

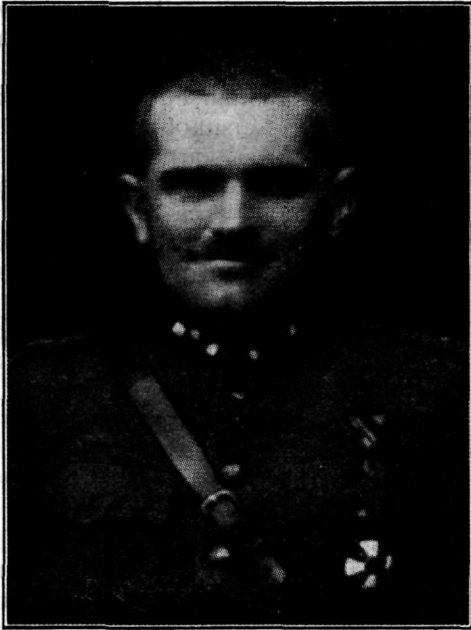
Otsisin Tallinnas üles endise kaasjunker inseneriväe koolist, nooremleitnant N. Petersoni. Viimane teadis minule kõnelda Eesti sõjaväe Ülemkomitee kavatsusest asutada 1. diviisi koosseisu üksik inseneriväe rood. Ainult seisvat raskus selles, et Ülemkomiteel polevat teada kedagi vanemas kraadis inseneriväe ohvitseri, keda võiks määrata uue väeosa ülemaks. Tarvis olevat vähemalt kapteni. „Aga võib olla lepidvad ka leitnandiga“ — lisas Peterson juurde.

Otsustasime minna kahekesi Ülemkomiteesse praegustes Riigipanga ruumides, et end pakkuda vähemalt jalaväkke, kui inseneriväest asja ei saaks.

Ülemkomitees võttis meid vastu nooremleitnant Rotschild, kes oli mobilisatsioonijätkonna juhataja. Tema kinnitas otsekohe, et meid on tarvis inseneriväe asutamiseks, sest Ülemkomitee andmetel olevat mitmes vene väeosas ja Tallinna kindluses insenerilist varustust „ripakil“, ning et seda ei tohiks lasta vedada välja Eestist. Leitnant Rotschild lubas asja kohta rääkida läbi oma ülemustega, ning soovitas meil minna paari päeva pärast end esitama polkovnik Sootsile, kes oli abitiiseks diviisi ülemaks ja kelle staap asus Nunne ja S. Kloostri tänavate nurgal.

Seletasin siis ka ltn. Rotschildile, et meist ohvitseriks ülendamise mõttes vanem on Peterson, kes sai lipnikuks 2 kuud enne mind. Vahepeal aga oli pikem rindel viibimine minust teinud leitnandi, kuna Peterson oli kätte saanud vaid nooremleitnandi astme. Peterson ise sõdis minu ettepaneku vastu ning ütles otsekoheselt, et temale teeb raskusi eesti keeles kirjutamine, kuna ta on õppinud vene kinnises keskkoolis.

Ja nii juhtus, et juba paari päeva pärast oli meil Ülemkomitee paber käes, millega meid määrati polkovnik Sootsi käsutusse. Viimane võttis meid väga lahkesti vastu, esitas paar küsimust meie teenistuse senise käigu kohta ning küsis, mis meie ka väeosa majandusest teame. Saades nähtavasti küllalt veenvaid vastusi (kompani majapidamist tundsin mõlemad, isiklikult olin olnud kuu aega rügemendi adjutandi asetäitja) ning nähes, et meie paberlistes asjades ühte-teist tunneme, polkovnik Soots sealsamas kutsus oma vanema adjutandi

Kapten G. Meister (†)

Inseneripataljoni ülem 31. 08. 1920 — 12. 09. 1922.

nooremleitnant Asmanni ja lasi valmistada meie määramise käsukirja.

See käsukiri anti 15. detsembril 1917.

Ainuke direktiiv, mis veel 1. diviisi staabist sain, oli see, et 118. vene jalaväe diviisi üksik insenerirood olewat saanud käsu üle anda oma erialaline varustus eestlastele. See rood asus Kadaka külas, Behri mõisas.

Juba järgmisel päeval olime Petersoniga mõlemad seal. Leidsime ka selle roodu ülema k. t. ja mõned ohvitserid, kes kõik olid nooremleitnandid ja lipnikud, sest vanemad härrad olewat juba „jalga lasknud“ Venemaale. Koosolijad ohvitserid olid ka otsekohe valmis oma varustuse, vööri ja hobused meile üle andma, kuna kindluse komandant seda olewat käskinud. Lisati aga juurde, et parem rääkige ka komiteega.

Komiteega oli asi juba halvem, seal tunnustati vaid **A r m e i s k r u r** (Armeiski komitet Revelskogo ukreplennago raiona) otsusi ja võimu. Tuli muretseda siis vastav otsus. Eesti Ülemkomiteel oli võimalusi ka selle komiteega hakkama saada. Ja lisaks sellele meie paari käigu järele selle vene komitee peastaapi (Karja tänaval) oli asi nii kaugel, et 118. diviisi inseneriroodu komitee jäi asjaga nõusse. Ainult üks tingimus seati üles, meie võtku endine vene komitee nii kauaks toidule ja tubakarahale, kui varustus üle antud. Olime sellega nõus

ning võtsime ka vene ohvitserid toidule ja jätsime nendele kasutada ühe sõidukolvilise hobuse saaniga, sest läbi paksu lume ja tuisu oli Kadakale pääsemine väga väsitav.

18. detsembril kirjutasin alla üksiku inseneriroodu esimesele käsukirjale. Nii üleliigne, kui säärane tähtsa ja kõlava nimega dokument ka ei näi olevat paari ohvitseri ja mõne sõduri ilmumise registreerimiseks, siiski ilma selleta polnud võimalik elada, sest meid toitis vene intendantuur, kus kirjutajateks ümbervalituna, kui siiski korraliku „bumaaga“ austajatena töötasid vene sõjaväe ametnikud ja diplomeeritud intendantid.

Diviisi staabist saadud eelsummast tellisin ka ümmarguse väeosa pitsati ja muud tarvilised stambid, et siis ametlikel paberitel ka väline vorm hästi korras oleks.

Ülevõetud inseneriline varustus oli täiesti uus ja heas korras. Vene diviisi insenerirood oli nähtavasti alles hiljuti vor-

Major G. Utuste

Täitis inseneripatali kohuseid 12. 09. 1922 — 18. 01. 1923. a.

meeritud, millega tuleb seletada, et varustust täpsalt oli olemas vastavas vene koosseisus ettenähtud arvul. Revolutsiooni vabadused olid vaid meestele julguse annud kaasa viia kõik telegraafijaamade taskukellad ning suurem osa nahast töökindaid.

Kogu varustus oli koondatud kahte kohta: Kadaka mõisa ja M. Lutheri vabrikusse. Vene roodult võtsime üle mõned eestlased, kellest sai kirjutajaid ja käskjalge. Varustuse valvamiseks ja hobuste söötjateks (voorihobuseid oli üle saja) polnud aga mehi kuskilt võtta.

Vene sõdurid hea mehe poolest aitasid vedada varustuse Volta vabrikusse, kus see ühte lattu lukustasime. Volta hoovil asus 3. jalaväe polgu töökompani.

Telegraafi varustus jäi M. Lutheri tehasesse, sest sinna oli võimalus paigutada elama esimesi sõdureid ühe vene laatsareti poolt maha jäetud võrdlemisi puhtatesse ruumidesse.

Suur häda oli esimeste sõdurite saamisega. Diviisi ülem käskis anda mehi 3. jalaväe polgust. Sealt aga keegi Kadaka külla, kaugele linnast, heaga ei tahtnud tulla. Puudus ju Kadakaga igasugune ühendus. Siiski juba nädala pärast oli nii palju mehi koos, et võis venelasi vabastada ja hobuseid sööta ning ülevõetud varandust ja ruume valvata.

Siis aga 1918. aasta jaanuarikuul hakkas Venemaalt kokku tulema inseneriväe sõdureid nii suurel hulgal, et ruumi puudusel mehi valida võis ning üksikuid, kes Venemaalt kaasa toodud harjumuse tõttu väeosa komiteed nõudsid ja ohvitseridega asju ei soovinud ajada, päris otsekohele tagasi võis saata. Jaanuarikuu lõpul oli inseneriroodus üle 250 sõduri, kes kõik olid eriteadlased ja kellest suur protsent oli kaprale ja allohvitseri. Selleks ajaks kogunes roodu juba ka 7—8 ohvitseri.

Organisatsioonilt oli roodu koosseis vene maksvate tabelite kohaselt järgmine:

- roodu juhatus ja kantselei,
- 2 sapööri rühma,
- telegraafi rühm,
- pargi rühm ja ambulants.

Säärase organisatsiooniga alalised inseneriväe üksikud roodud tekkisid vene armee jalaväe diviisides sõja kogemustel 1916. aastal. Vene määruste kohaselt selle roodu ülem omas diviisi inseneri kõlava nimetuse ning tema ülesandeks oli esitada diviisi juhatusele ettepanekuid pioneritööde ja telegraafiside suhtes diviisi piirides.

Ltn. Peterson, kui vanem ohvitser, täitis majanduseülevõtte kohuseid. Raskel ajal, kus intendantuuris tihti puudus üks või teine aine, oli majanduseülevõtte murede koorem väga suur. Ltn. Peterson leidis omale kantselei alal vilunud abilise asjaajaja sv. ametnik T. Vetseri isikus. Ltn. Peterson

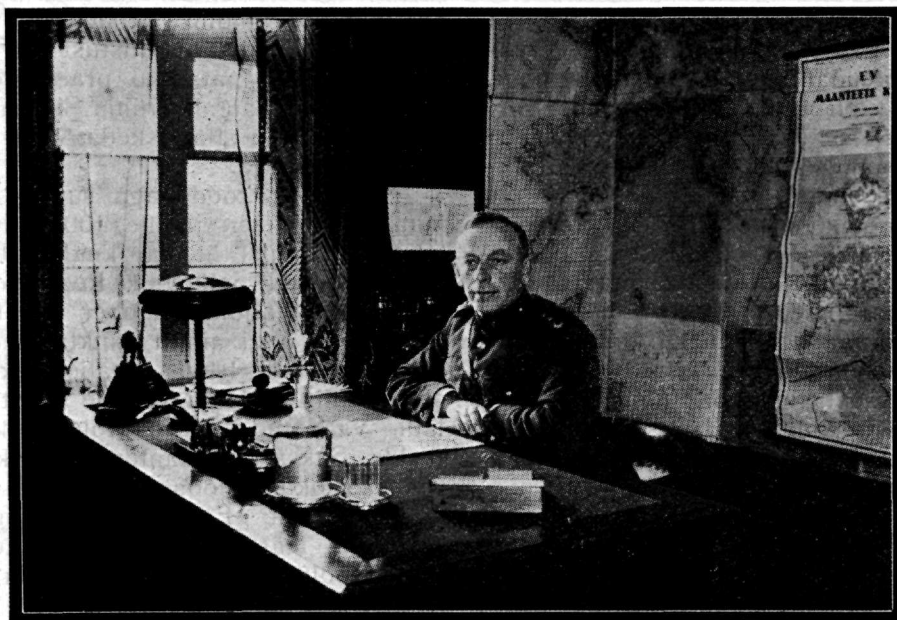
ise aga suuremalt osalt oli käigus diviisi staabi, vene intendantuuri ja selle ladude piirkonnas, et aga kuidagi kindlustada varustamist. Need küsimused praegu rahu ajal üksiku väeosa seisukohast näivad olevat päris lihtsad, sest varustamise süsteemis on maksivad kindlad reeglid ja määruised, mis kindlustavad asja korraliku käigu, alates keskasutustest ja ladudest väeosa kantseleide kaudu sõdurini küüniva varahoidjani.

Sõja ja revolutsiooni poolt täiesti lagastatud vene intendantuurides tol ajal aga tuli tarvitada kõikisugu käike ja võtteid, et kätte saada seda, milleks ju kõik õigused ilusti paberil seisis. Ka ei huvitanud kedagi enam massiliselt trükitavad rahapöngad, sest elukallidus tõusis kohutavalt.

Riviõppuste korraldamine ning Lutheri vabrikus roodu all olevate ruumide valitsemine oli alul nooremleitnant Püümanni ja lipnik Martini ja Solba hooleks. Kadaka külas aga tähtsamaks isikuks oli pargi ülem, jalaväe lipnik F. Vellmann, kelle kurtmeisteri korraldada oli roodu toitlustamine ja varustamine. Mäletan missuguse agarusega see noor ohvitser oli oma asja juures ja kuidas tema püüdis hankida meeskonnale ja hobustele toitu paljaks rekvireeritud Tallinna ümbrusest ja ka kaugemalt maalt.

Lõpuks saime hobuste toitmise murest lahti, sest diviisi intendant polkovnik Reimann leidis võimaluse nälgivad hobused ära saata maale ja üle anda põllupidajatele Viljandimaal ja Lõuna-Eestis. Olid ju maalt talumeeste hobused tihti vene väeosa poolt kaasa viidud revolutsiooni saavutuste (loe — röövitud varanduse) veoks Sise-Venemaale.

Teine suurem erivarustuse ülevõtmine teostus vene 44. üksikult sideroodult, mis asus Bekkeri tehaste majades. Selle ülevõtmise idee tekkis juhuslikult ühes kohvikus, kus meie ltn. Petersoniga kohtasime selle roodu ülemat. See härra oli samuti Peterburi Nikolai inseneriväe koolist ja tuli meie juurde, et küsida, mis härrad meie õige oleme, et julgeme veel kanda paguneid. Nii alanud jutt arenes momendini, kus see ohvitser oli nõus üle andma oma varustuse meile, kui „headele sõpradele ja valgetele“, et seega ühe viguri mängida ka vene punastele. Selle teostamiseks temal olevat vaja vaid liitrite raamatuid ja veidi raha, et kõiki oma sõdureid puhkusele lasta või demobiliseerida, mis ju oli sel ajal iga vene sõduri unistuseks. Muretsesime te-

*Kolonelleitnant J. Grünberg,
Praegune Pioneripataljoni ülem.*

male mõlemaid ning astusime ühendusse eestlastest sõduritega selles roodus. Mõne oma ustava sõduri kaasabil, keda ajutiselt „üle viisime“ vene väkke tagasi, oli varsti 44. sideroodu komitee eestistatud ning selle poolt tarvilik otsus tehtud varustuse ülevõtmiseks Eesti inseneriroodule, kes „peab kaitsma Eestimaa kubermangu töörahvast Saksa imerialistide pealetungi puhul“, nagu deklareeriti 44. sideroodu komitee otsuses.

Praktiliselt toimus siis varustuse ülevõtmine lihtsalt. Läksin paari ohvitseri ja sõduriga ning voori hobustega Kopli, lasin hobused telegraafi kaarikutele ette rakedada ja oma kasarmutesse vedada ning asi oli korras. Varustusest vabanenud viimased 44. sideroodu venelased olid õnnelikud, et võisid kohe Tallinnast lahkuda, sest raudtee suure tungi tõttu jõudis Tallinnast välja vedada vaid meeskondi. Vagunite puudus ja eestlastest raudteelaste salajane sabotaaž ei võimaldanud venelastel saada kraamivaguneid soovitud arvu.

Eesti rahvuslised väeosad 1918. aasta alul kõik elasid üle teatud sisemise kriisi. Eesti ja vene enamlased kippusid väeosasid lõhkuma ja enamliseks muutma. Selle kihutustöö laine pärast jalaväge jõudis ka inseneriroodu. Vastavad agitaatorid Lutheri vabriku kasarmutes määrasid isegi kindlaks üldkoosoleku, et roodu juhatus enamlaste näpunäidete kohaselt ümberva-

lida ja võim ohvitseridelt üle võtta, nagu see juba osalt oli teostatud 3. jalaväe polgus.

Määratud ajal läksin isiklikult koos paari teise ohvitseriga sellele koosolekule. Sõdurid, kes enne olid väga sõnakuullikud, nüüd agitatsiooni mõjul kippusid käest ära libisema ja nad ei ootanud ohvitseride ilmumist valimiskoosolekule. Üksikud „oratelid“ võtsid küll sõna ohvitseride vastu, kuid nende kihutustöö polnud õnneks kuigi suurt mõju, sest sõdurid nägid meis siiski seaduslikult määratud ülemaid. Ja nii juhtus, et kõik ohvitserid üldsummas sõduritele vastuvõetavateks hääletati ning et kõik noorem juhtkond kohale jäi. Mehed avaldasid mõningaid soove toitlustamise ja ruumide alal, mis ka arvesse võeti.

Siiski sellel koosolekul, kus enamlised elemendid võidule ei pääsenud, peale kommunistlike ajalehtede hädakisa valgete ülemvalitsusest inseneriroodus, oli veel see järeldus, et 25. jaanuaril punased vene madrused minu korteris läbiotsimise korraldasid. Nad olid muidu päris viisakad ja ei oskanud õieti seletada, mida just nimelt otsitakse. Kaasa viidi aga siiski minu Nagan-revolver ja rindelt sõjamälestusena toodud saksa vintpüss. Neid relvi ma hiljem ka oma roodu komitee kaasabil kätte ei saanud.

Roodul oli nimelt olemas ka komitee,

kuid rohkem nimeliselt, sest ilma komitee lisaallkirjata varustuse nõudmistel ei saanud vene intendantuuri ladudest midagi. Meie komitee oli loodud ainult selle vormaalsuse täitmise eesmärgil. Hiljem saksa okupatsiooni alul komitee esimees, allohvitser P., tuli minu juurde ja teatas, et tema kardab isiklisi komplikatsioone ning ta palus luba lahkuda roodust. Nii kadus meie komitee, kellele minul isiklikult midagi ette heita pole.

Saksa okupatsiooni tulekul linnas paljud ruumid vabanesid vene asutuste ja väeosade alt. Kasutasin seda juhus, kui ka diviisi staabi ülekolimist Tõnismäelt Narva maanteele, endisse kindluse komandandi staapi, et asuda oma kantseleiga Tõnismäele nr. 3. Selles majas oli küllalt ruumi, et ära paigutada kantseleid ning võimaldada mõnele ohvitserile eraldi töötamise ruumid. Ka sai majas ohvitseride kogu omale ulualuse.

Eesti iseseisvuse väljakuulutamise eel olnud mõnest kokkupõrkest rüüstavate vene madrustega võttis ka rood osa. Selleks saatsin mõned kõvendatud patrullid tänavatele. Üks nendest allohvitseri juhatusel sattus koguni 24. või 25. veebruaril sadamas sakslaste kätte, sest sakslased ei uskunud minu meeste seletust, et nad madruste vastu olid tegutsenud. Neid mehi käisin elevaatorist vene vangide hulgast välja toomas. Mõned ohvitserid ja sõdurid olid sel ajal ka salaja tegutseva Omakaitse liikmeteks.

Okupatsiooni esimestel päevadel ilmus roodu suur hulk ohvitseride ja sõdureid lisaks. Seda peab seletama vene väeosade lahkumisega, kellega eestlased Venemaale kaasa minna ei soovinud, kui ka osalt nende eestlastest sõdurite legaliseerimise püüetega, kes ühegi väeosa arvel polnud ja kes kartsid, et sakslased neid vene sõjavangideks hakkavad lugema. Isegi rahvuselt venelased ohvitserid ja sõdurid käisid end roodu pakkumas.

Sakslaste tulekul diviisi juhatus andis käsu võtta oma alla võimalikult kõik Tallinna vene kindluse inseneriväe osade varustuse laod, et seega päästa varustust sakslaste ülevõtmisest. Nii tekkis roodus palju auto-, helgiheitja-, side- j.n.e. varustust. Pelgulinnas Telliskivi tänaval võeti üle suur autogaraaž, kust diviis sai hiljem kümnekond sõidukõlvulist veo- ja sõidutot. Paljassaarelt ltn. Nõmberg tõi ära rea helgiheitjaid. Ltn. R. Remmel, kui endine kindluse telegraafiroodu ohvitser,

hästi tundes kindluse sidevõrku, võttis üle mitmes kohas sidevarustust ja ladusid. Nõmmel pionieripataljoni praegustesse ruumidesse jäi paigale rühm kindluse raudtee kompani eestlasi, keda võeti inseneriroodu nimekirja.

Nii paisus rood väga suureks, omades kuni 30 ohvitseri ja üle 400 sõduri. Juba varemalt diviisi ülemal kindral Larkal ja staabi ülemal polkovnik Reegil oli kavatsus rood pataljoniks ümber nimetada, millega oleks õieti ainult sanktsioneeritud tegelik olukord. Isegi pataljoni koosseisud olid valmis ja Eesti vägede juhatuse poolt läbi vaadatud. Need tõlgiti ka saksa keelde. Saksa intendantuuri ees, kust Eesti väeosad okupatsiooni ajal said toitu ja osaliselt raha, Eesti diviisis figureeriski 1918. a. märtsikuust inseneriväepataljon. Teisiti polnud võimalik õigustada nii suurt isiklist koosseisu inseneriväes ja sakslaste silmis oli asi korras seetõttu, et nende organisatsiooni kohaselt saksa jalaväe diviisides olid kahekompanilised inseneriväe pataljonid. Vastavat administratiivset päevakäsku ei saanud aga Eesti vägede juhatus avaldada, et mitte murda avalikult sakslastele antud lubadust jääda enne okupatsiooni olnud meeste arvu ja organisatsiooni juurde.

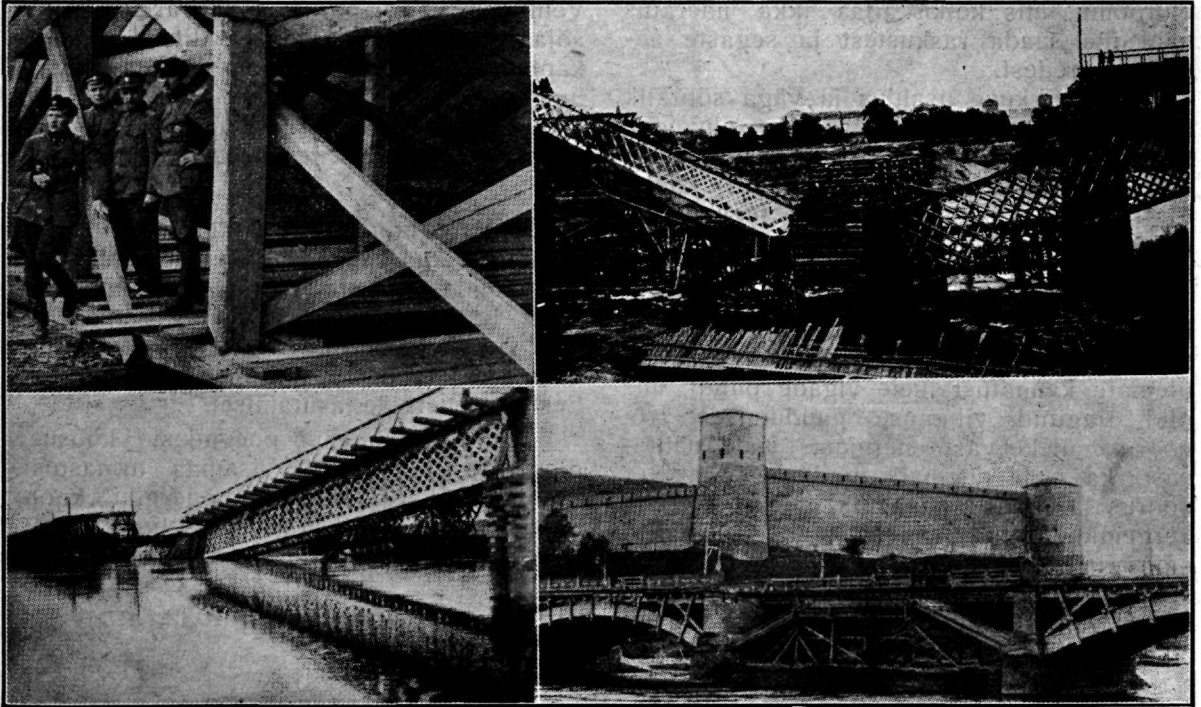
Märtsi teisel pooltel oli aga juba selge, et sakslased Eesti rahvuslikud väeosad laiali saadavad. Inseneriroodu ohvitseride pere otsustas korraldada veel enne laialiminekut ühe koosviibimise. Minul on juhuslikult alal hoidunud üks kutse sellele koosviibimisele, mis kõlab järgmiselt:

„Eesti diviisi inseneripataljoni ohvitserid paluvad Teid nimetatud pataljoni kasiino avamisest 23. märtsil kell 8½ õhtul (Tõnismägi nr. 3) lahkelt osavõtma ilmuda.

Kasiino vanem, leitnant Remmel (allkiri)“.

Selle kutse lugemisel veel praegu, pea 15 aasta järele, tulevad elavalt meelde need väga sütitavad patriootilised lauakõned, mis õhtusöögi ajal peeti. Tuleb meelde see nooruslik ülekeev tuju, kus hommikuni lõbutsedes taheti nagu unustada, et võõras võim meid sunnib laiali minema.

Siis tuli aga käsk kõik Eesti väeosad 5. aprilliks 1918 laiali saata. Esimeseks käsuks, mis minul isiklikult tuli vastu võtta, oli „Kaiserliche Komandanturi“ 30. märtsi kiri, kus tehti korraldus staabi ruumid vabastada 1. aprilliks. See kõrges stiilis ja Saksa kulliga varustatud käsk

Ülaalt vasakult: I sapööri roodu poolt parandatud Narva puusild 1919. aastal. — Narva raudtee sild parandusel 1919. a. — Meie minõõride poolt lõhutatud Plüssa raudtee sild (üle Plüssa jõe) 1919. a. — Narva puusild parandusel 1919. a.

kandis ooberjääger Mülleri allkirja, kes Komandanturi Quartier-Offizieri käsul tegutses. Kirja toojale allohviterile võisin vaid seletada, et minul on oma ülemused ja et need minule kuni 5. aprillini siin on lubanud ametlikult tegutseda. See vastus ei meeldinud sugugi saksa sõduril tõlgina kaasas olevale noorele tüübilisele parunivõsule.

Pärast 5. aprilli ajutiselt kuni 15. maini jäi tegevusse kolmeliikmeline likvideerimise komisjon, kelle ülesandeks oli ametlikult korraldada varustuse üleandmist sakslastele ning välja maksta sõduritele palkade saamata osad. Raha ülejäägid juunikuul anti üle polkovnik Reimannile ja sv. ametnik Pranstibelile.

Sakslased varustuse ja relvade ülevõtmisega olid väga kärmad. Ei tahtnud heaga anda mingisuguseid allkirju nimekirjadel ega ka üle lugeda üldse varustust. Ainult VIII autopargi ülem Hauptmann Kobelitzky oli niivõrt vaimustatud autokummide lao ülevõtmisest, et pakkus, kui ma peaks soovima, alati kasutada saksa sõjaväe autot. Sellist vasikavaimustuses tehtud pakumist võib seletada autokummide täieliku puudumisega Saksamaal. Ka Eestis liikus palju saksa sõjaväe autosid puu või me-

tallrehvidel, mis toetusid spiraalvedrude reale.

Tähtsamaks ülesandeks likvideerimise komisjonil oli inseneriväe kokkukutsumise ettevalmistamine vajaduse korral, kui ka sakslaste kätte läinud varustuse „silmaspidamine“ uue ülevõtmise eesmärgil.

Viimased ülesanded ja inseneriväe organiseerimist alates 19. novembrist täitis uuesti kokkukutsutud inseneripataljon.

Eelmistes ridades uuesti elustatud katkendiliste mälestuste puhul tahaks aga veel kirjutada mõne sõna.

Nüüd, kus kõik see keev tegevus juba kipub ununema ja kus Eesti inseneriväe esimeste algrakukeste loomine ammu seljataga, olen tihti meelde tuletanud seda üldist vaimustust ja suurt vastastikust usaldust, mis meie rahvusliku maleva loomisel valitses kõikide asjaosaliste hulgas, kõrgematest ülematest kuni viimase reameheni. Ka kõiki inseneriväelasi köitis tung olla kasulik oma rahvale, aidates kaasa oma eriväeliigi parimaks korraldamiseks, et seega väärida kandma Eesti inseneriväelase nime. Oldi uhke oma rahvusosade peale, oldi täis töötahet ja nooruslikku

elurõõmu, mis kõiki aitas ikka naeratus näol üle saada raskustest ja segaste aegade mureddest.

Vastastikkune usaldus ja väga sõbralik läbisaamine ohvitserkonnas lõi olukorra, kus ühendavad sidemed ka pärast väeosa ametlist liikvideerimist meid alati kokku tõid. Otsiti võimalusi ühiseks tegevuseks, otsiti põhjusi tulla jälle kokku, vajati näha sõpru pea iga päev...

Imetlen meie tollaegsete kõrgemate kaitseväe juhtide suurt usaldust, mis osaks sai väga noortele ohvitseridele. Imetlen ülemate kannatust meie vigade puhul, mis olid tingitud vilumuse puudumisest või nooruse ülekeevast energiast. Kuid nähtavasti ka meie ülemad hindasid õieti, et noorus laseb end käsutada ja juhtida seda kergemini, mida vähem temale loetakse moraali.

Meie hulgast on mõned jäädavalt lahkunud. Sõja ajal suri nooremleitnant F.

Vellmann, varsti pärast sõda varises kokku sõjas saadud haigusse 1. diviisi insenerkapten N. Peterson, hiljem lahkus elavate hulgast sv. ametnik insener K. Lulik. Mälestus nendest kaasvõitlejatest ei küstu Eesti esimeste inseneriväelaste peres.

Pioneripataljonile lubatagu soovida ka ikka tulevikus sama isalikke ülemaid, nagu seda olid esimeste pioneride ülemad — Eesti 1. diviisi juhatuses, ning sama töökaid ja kohusetruid alluvaid, nagu olid minu kaastöölised juhtidest reameesteni Eesti inseneriväe asutamisel.

Eesti parimatest poegadest koosnev pioneride pere, täis isamaa armastust, ohvrimeelt ja nooruslikku energiat koondugu aga alati tihedalt selle lipu ümber, millel seisab ajalooline 15. detsember 1917.

Pariisis, 25. novembril 1932. a.

Lühikene ülevaade pioneripataljoni ajaloo.

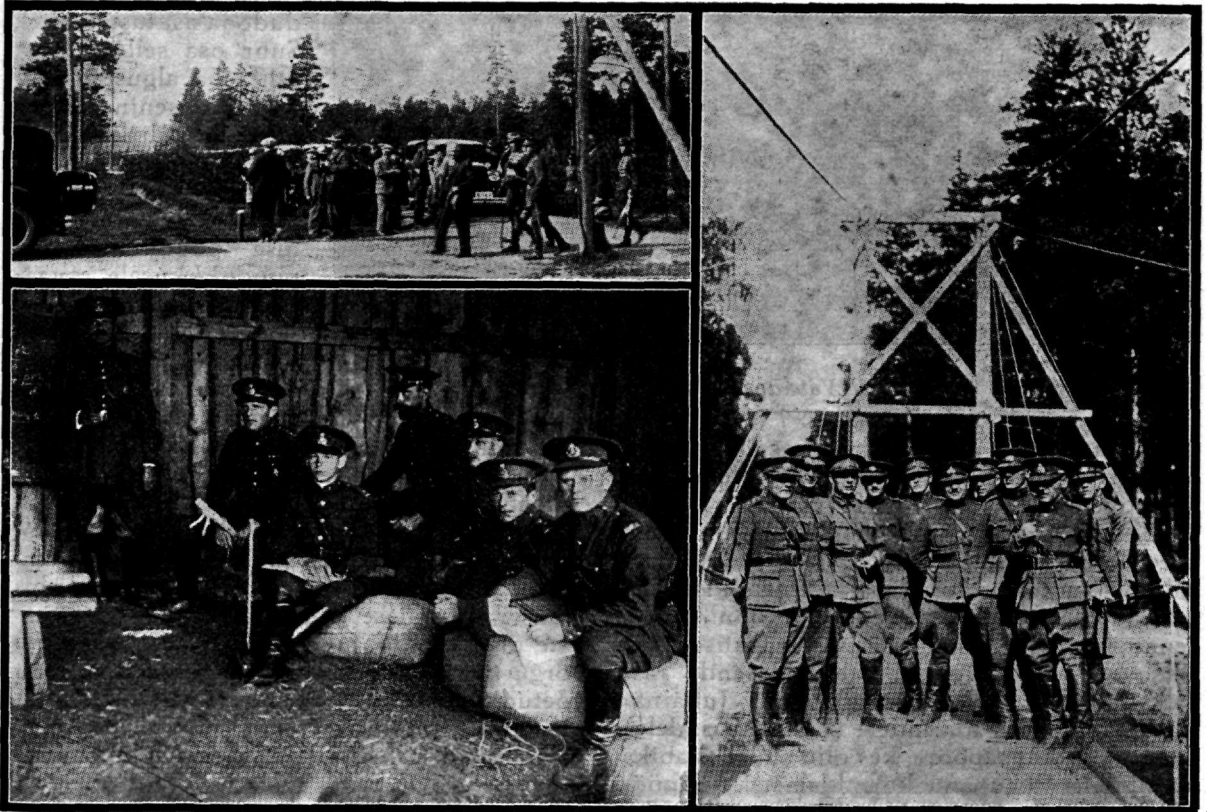
Meie inseneriväe tekkimine ja arenemine, eriti ta sõjaegne tegevus on omapärane ning sarnaneb kogu Eesti kaitseväe saamis- ja võitlusloole. Seda iseloomustab inseneriväe osade osavõtmine sõjategevusest selle kõige mitmekesisemates oludes ja rindeosades.

Pioneripataljoni ja ühtlasi ka inseneriväe alguseks ja aluseks on I Eesti diviisi Inseneri rood. See asutati 15. detsembril 1917. a., mil 1. Eesti diviisi ülem oma käsukirjas määras Inseneri roodu 2 ohvitseri: leitnant A. Normaki roodu ülemaks ja vormeerijaks, ning nooremleitnant N. Petersoni roodu vanemaks ohvitseriks. Vormeerimine teostati Tallinnas.

Vormeeritavale eesti esimesele inseneri väeosale vajalise insenerilise varustuse pidid roodu vormeerijad üle võtma 118. Vene jalaväediviisi üksikult inseneri roodult. Varustuse üleandmiseks tegid vene sõjaväe ülemused ka korraldused, millel aga polnud kuigi suurt tähtsust, kuna tol ajal mõjul olevad komiteed lugesid oma pühaks kohuseks ülemuse korraldusi revideerida ja omamoodi harutada. Nii tuligi nimetatud vene inseneri rooduga pidada pikki „kauplemissi“ juba enne eesti inseneri roodu asutamise käsukirja ilmumist. Lõpuks avaldasid 118. diviisi üksiku inseneri roodu ülem ja komitee 18. detsembril nõusoleku kogu oma varanduse üleandmiseks Eesti diviisiile.

Seega oli loodud materjaalne alus uuele eesti väeosale ja 18. detsembril 1917. a. kirjutas leitnant Normak alla esimesele käsukirjale. Paari päeva pärast ilmus 1. Eesti diviisi ülema käsukiri roodu sõduritega komplekteerimiseks ja kinnitus venelastelt varustuse ülevõtmisele. Vormeerimiseks vajalised rahasummad sai rood esialgu võlgu I Eesti diviisi staabilt, esimesed summad Vene kohaliselt intendantuurilt saadi alles kuu aja pärast — 15. jaanuaril 1918. a. Roodu koondati peajasjalikult need sõdurid, kes tulid üle vene väest vastavatest väeliikidest. Neist polnud puudus: tuli kokku mehi laguneva maailmariigi igast osast — frondilt, Siberist, Kaukasuse rindelt, Soomest, Uralist. Nende hulgas suur protsent Püha Jüri risti kavalere.

Hiljem, 1918. a. alul, võeti üle Eestist lahkuvatelt vene väeosade riisemelt veel suurem hulk sidevarustust, näiteks 44. üksikult side roodult, mis tol ajal seisis Koplis ja oli täiesti demoraliseerunud. Kui venelaste lahkumine muutus paaniliseks põgenemiseks, avanes võimalus ikka enam täiendada insenerilise varustuse hulka, nii et 1. diviisi juhatusel oli kavatsusel suurendada roodu koosseisu kolmekordseks ja teda ümber nimetada Inseneriväe pataljoniks. Sellest kavatsusest aga tõmbasid kriipsu läbi vahepeal sissetunginud saksa okupatsiooni sõjaväevõimud, kes ei

Ülal: Härra Riigivanem K. Päts inseneriväe laagris 25. juulil 1931. a. All: Tagavaraväe ohvitserid kordamisõppustel inseneriväe laagris suvel 1929. a. Paremal: Kõrgemasse sõjakooli sisseastunud ohvitserid inseneriväe laagris rippuval sillal suvel 1929. aastal.

olnud kuidagi nõus eesti väeosade suurendamisega.

1918. a. veebruarimärtsi kuudel oli üksik inseneri roodus alaliselt 25—30 ohvitseri ja kuni 400 sõdurit. Saksa võimude survele tuli märtsi kuus alata osalist demobiliseerimist vanemate aastakäikude teenistusest vabastamisega; eesti väeosade üldise demobilisatsioonitõttu tuli 5. aprillil 1918. a. laiali saata kogu inseneri rood. Jäi alale veel ainult roodu likvideerimise komisjon kuni 15. maini. Tema ülesandeks oli muu seas teha ettevalmistusi eesti vägede uueks mobiliseerimiseks, millist vajadust aimati ette ja milleks valmistuti suure visadusega. Seepärast koondati ka kaader nii, et teda oleks võimalik tarbekorral kokku kutsuda kiiresti. Nii jaotati reservi läinud ohvitserid kohtadele, valmistati koosseisude skeemid j.n.e.

Inseneri roodul 1917.—1918. aastatel oli see suur tähtsus, et tema ümber koondati suurem hulk eriala sõdureid ja ohvitseri, kellest Vabadusesõja ajal 1918. a. novembris, kus eesti kaitseväge sündis teiskordselt, sündis ka uuesti inseneriväge. Hinnates selle tähtsust, on ka sõjanõukogu otsustanud praeguse

pioneeripataljoni vanust lugeda 15. detsembrist 1917. a. (v.k.), mil ilmus I Eesti diviisi ülema k. t. kindral J. Sootsi käsukiri Eesti rahvuslises diviisis inseneriväe üksuse vormeerimiseks.

Pataljoni uuestisünni päevaks sai 19. november 1918. a., mil kaitseministri eeskirja alusel Inseneripataljonile, mille vormeerijaks nimetati kapten N. Peterson, endise inseneri roodu vanem ohvitser. See oli aeg, mil alles algas tegevust Eesti Ajutine valitsus ja astuti esimesi korraldavaid samme üldise eesti väeosade uuesti loomisel. Tolleaegsetes oludes oli raske meie rahvaväe loomine; kaks korda raskem oli aga eriväeosade loomine, mis nõudis erioskusega mehi ning erivarustust. See oli väike toake Arehna tänaval, kapten N. Petersoni erakorteris, kus kaks ohvitseri, kapten Peterson ja leitnant Remmel, tegid esimesi korraldusi uue väeosa uuestisünnil. Asutatava pataljoni jaoks polnud olemas õieti midagi, peale endalgava energia ja lõõmava teotahte, mis võis rahvast haaranud tõusust ja mille tõid kaasa pataljoni koonduvad juhid ja mehed.

21. novembril määrati asutatava pataljoni

Pilt Vabadusesõjast.

ülemaks kapten Riiberg (praegu kolonel, inseneriväe inspektor), kes oma kohale asus 25. novembril.

Tema juhtimisel teostuski pataljoni vormeerimine. Esialgse eeskirja põhjal pidi pataljoni kuuluma peaaegu kõik tehnilise väe erialad: telegraafi, sapööri, pontooni, auto, lennu, raudtee ja helgiheitjate erialalised allüksused. Erialade hulk tegi ülesande raskeks, ometi saadi sellega hakkama. Juba nõnda pärast võis idarindele (I diviisi rindele) sõita üks rood sapööre, kes olid suureks abiks vaenlasele vastupanu korraldamisel. Sapööridel tuli taganemisperioodil lüüa eesliinil lahinguidki kriitilistel hetketel, nagu see oli Kunda läheduses, kus neil olid esimesed kaotused. Hiljem aidati jalaväl kindlustada seisukohti Aegviidus, siis Kehras, kuni meie vastupanemine arenes pealetungiks vaenlasele, mis tõi sapööridele teised loomulikud ülesanded: eeskätt vaenlase purustatud sildade parandamise ja ühenduste kordaseadmise. Pataljoni raudteerood vormeeris Vabadusesõja vältel kolm remontrongi (neist üks kitsarööpeline). Remontrongidel tuli enamasti töötada käsikäes soomusrongidega. Tuli nendega koos oma mehi saata võitlusse, nagu see sagedasti juhtus kitsarööpalisel. Tuli ka oma koosseisust soomusrongidele anda remonttöö oskusega erikomandosid, kes sagedasti jäidki soomusrongide koosseisu. Remontrongide töö iseloomustamiseks olgu mainitud näiteks kitsarööpalise paarikuine tegevus lõuna rindel 1919. a. kevadel, Valga—Marienburgi liinil, kus remontrong ehitas üle poolesaja silla. Rongi sõjategevuse päeva raamat kõneleb sellest ajast kujukat keelt, kuigi ainult lühikestes asjalikkudes lausetes: „Ehitasime selle ja selle silla, sel ja sel kilomeetril, lasime õhku tolle või teise.“

Tallinna jäänud pataljoni osadele langes ülesandeks otsida üles ja võtta üle venelastelt ja sakslastelt mahajäänud varustust. Telegraafi roodul tuli olla kibedasti ametis sideloomisel väeosade asupaikade, staapide, la-

dude ja asutuste vahel. Suur osa sellest tööst tuli teha algusest peale, kuna senine ühendusevõrk oli kasrikudud või oma ülesandele mittevastav. Vaatamata vajalise varustuse puudumisele ja puudulikkusele, vaatamata sõdurite esialgsele erialalisele ettevalmistamatusele, suudeti ometi luua see mehaaniline ergustik,

ilma milleta pole praegusel ajal üldse mõeldav sõjaväe tegevuse juhtimine.

Juba selle töö alul tuli roodul saata oma osi rindele. Roodust moodustati 4 kaabeljagu, millistest kolm sõitsid rindele, kuna neljas jäi lõpetama kohapealse sidevõrgu ehitamist. Vaenlase tagasipaikamisel rahvusliste piiride taha, tuli kolmel kaabeljaol sidevõrgu uuestiloomist korrata igas vaenlaselt võetud rindeosas. Sellega saadi hakkama ka niisuguses olukorras, kus puudusid kõige vajalisemad vahendid ja varustus ühenduse loomiseks. On raske tösta esile üht või teist juhtu sel alal, olgu vast nimetatud veealuse kaabli panemine Narva jõe alla 1919. a. alul.

Pataljoni autoroodul tuli oma erialale vastavalt samal ajal üle võtta kõik kaitsevääsõidu- ja veoautod pealinnas ja rindel ja korraldada autoliikumist ja transporti. 22. mail 1919. a. vormeeriti temast iseseisev väeüksus, mis lahkus inseneripataljoni alluvusest. Lennuvägi eraldati iseseisvaks väeosaks peastaabi päevakäsuga 22. veebruaril ja eraldus tegelikult 1. märtsil 1919. a.

Sõja lõppedes, pärast demobilisatsiooni 1920. aastal, koondati inseneripataljoni seni mitmel rindel ja mitme väekoondise ja üksuse juures laiali olevad osad Nõmmele, kus ta asub seni. Ühtlasi koondati ka ta koosseis rahuaegsete normideni, kuid esialgu jäi inseneripataljoni koosseisu veel ka telegraafi rood.

15. märtsil 1924. a. eraldati inseneripataljonist telegraafi kompani, mis ümber vormeeriti iseseisvaks väeosaks — sidepataljoniks. Inseneripataljon nimetati ümber — pioneripataljoniks.

Pataljoni on juhtinud: Kapten Riiberg (praegu kolonel, inseneriväe inspektor) 21. novembrist 1918. a. kuni 31. augustini 1920. a. — seega kogu Vabadusesõja vältel. Pärast kapten Riibergi inseneriväe inspektori määrämist oli pataljoni ülemaks kapten Meister — kuni 11. septembrini 1922. a., millal ajutiselt pataljoni juhtima asus alam-

15. aastapäeva puhul mälestab Pioneripataljon

VABADUSESÕJA KESTES LANGENUD LAHINGUVÄLJADEL
JA SEAL SAADUD VIGASTUSTESSE JA HAIGUSTESSE
SURNUD KAASVÕITLEJAJD.

Kapten **Peterson**

Alamkapten **Tomson**

Noorem allohvitsnerid:

August Freinthal

Anton Saharov

Eduard Vene

Kapral **Heimar Piik**

Reamehed:

Voldemar Freimann

Jaan Karjamees

Voldemar Nimvitsky

Artur Pirn

Johannes Stamm

Karl Tisler

Edgar Virtberg

Jaan Viira

Jaan Orav

kapten **G. Kiršbaum** (praegu major **Utuste**) — kuni 17. jaanuarini 1923. a., mil pataljoni vastu võttis kapten **J. Grünberg** (praegu kolonelleitnant).

Nagu eelmisest selgub, on pataljon läbi elanud mitmed muutmised ja muudatused nii nimes kui koosseisus, on oma koosseisus sünnitanud

mitmed uued väeliigid ja iseseisvad väeosad. Esialgselt, rutuliselt vormeeritud ja puudulikult varustatud väeosast on arenenud tühtlane, moodsa sõjateaduse nõuetele vastav üksus, kindel oma organisatsioonilt, spetsialiseerunud oma erialal, täienenud oskustes.

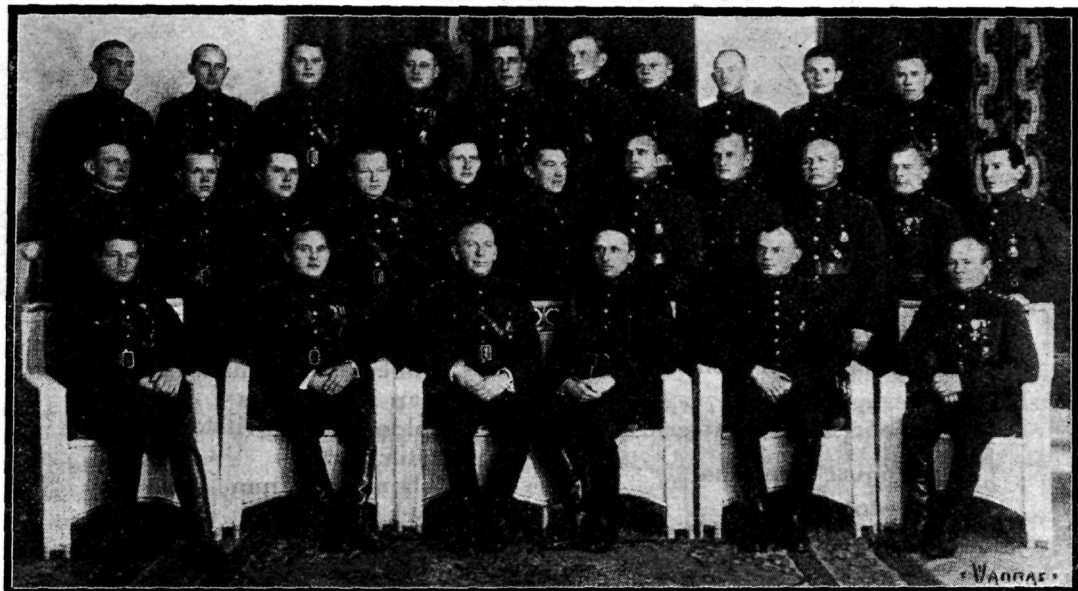
K.

Pioneripataljoni ohvitseride kogu

on võrdlemisi väiksearvuline. Kogu koosseis on olnud liikuv nii üleviimiste tõttu teistesse väeosadesse, kui ka läkitamiste tõttu hariduse täiendamiseks ja tutvumiseks naaberriikide pioneriosadega. Kogul on kasutada Mustamäel oma maja. See oli väike puuehitis köögiga ja kahe väikese toaga. Kogu on selle suurendanud juurehitamisega, korda seadnud, muretsenud toakraami ja teinud sellest mugava kodu. See on kohaks, kus jätkub pionerihvitseri kutseelu peale ametliku teenistusaja lõppu — seal sõelutakse ja harutatakse teenistuslikke küsimusi ja vaieldakse selgeks lahkarvamised eriala küsimustes; seal korraldab kogu ettekandeid ja loenguid. See on kohaks, kus kohtavad ohvitseride pere-

konnad omavahelistel koosviibimistel ja Nõmme linna valitud seltskonnaga perekonnaõhtutel kutsutud külalistega, eriti aga reservohvitseridega, kellega sidepidamine on kogule kalliks kohustuseks. Meelelahutuseks on kogul veel kasutada tennisplats (suvel) ja liuväli (talvel) Pioneripataljoni laial õuel.

Suvel, laagris viibimise ajal koondub vastav eluavalendus nõndanimetatud „poissmeeste majja“, kuhu koondub kogu ohvitserkond peale ametliku teenistusaja lõppu arutama eriala küsimusi, puhkama omavahelistes vestlustes. Eriti hoogsaks muutub elu poissmeeste majas reservohvitseride laagris olemise ajal.

Pioneeripataljoni ohvitseride kogu 1932. a.

I rida vasakult: kapten Trankmann, kapten Kerberg, kol.-ltn. Grünberg, leitn. Kanits, kapten Thar, kapten Pedaja. II rida: kapten Müller, leitnant Väkräm, leitn. Liiv, leitnant Luulik, leitnant Tomp, leitnant Loodla, kv. am. Silber, leitnant Freimuth, kv. ametn. Erdfeldt, kapten Ratasepp, leitnant Janus. III rida: leitnant Preibach, leitnant Matteus, leitnant Reinhaus, leitnant Hirth, n.-leitnant Ehrlich, leitnant Mägi (†), n.-leitnant Kukk, leitnant Tomson, n.-leitnant Krusemend, leitnant Schäfer.

Pioneeripataljoni ohvitseride kogu juhatus.

I rida vasakult: Kapten Müller, abiesimees; kapten Kerberg, kogu esimees; kapten Trankmann, kogu sekretär. II rida: Leitnant Kanits, kogu majavanem; kv. am. Erdfeldt, rev. komisjoni liige; kapten Thar, rev. komisjoni esimees; kv. am. Silber, rev. kom. liige; kapten Pedaja, kogu laekahoidja.

Ohvitseride majandusliku seisukorra parandamiseks on kogul hoiu-laenukassa, mille operatsioonifond on tõusnud Kr. 4000.— peale.

Kogu juhatus usub ja loodab, et kogu võrsub ka tulevikus ja suudab avaldada veelgi suuremat tegevust.

Õnn kaasa!

K.

Pioneripataljoni üleajateenijate kogu.

Pioneripataljonis üleajateenijate ühisesse perre koondamise mõtte algatasid 1924. a. oktoobris üleajateenijad Lemberg, Rauk ja Truusman. Esimesel nõupidamisel jõuti otsusele, et küsimuse uudsuse tõttu võib

võeti vastu põhikiri ja avaldati soovi ka laenu-hoiukossa avamiseks.

27. 1. 25. a. võeti vastu ka laenu-hoiukassa põhikiri.

Esimeseks mureks oli kogul oma ruu-

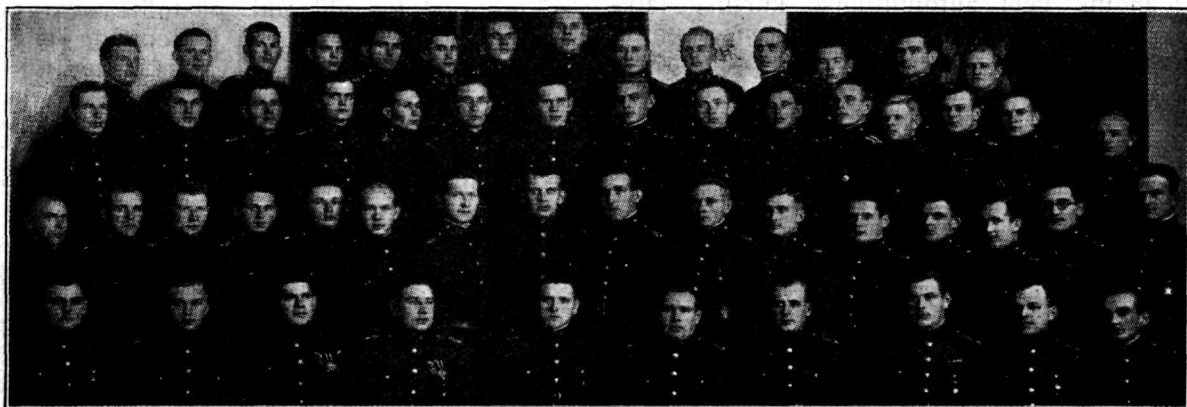

Pioneripataljoni üleajateenijate kogu juhatus 15. 12. 32.

Istuvad, vasakult: majavanem veltv. Lillak, abiesimees veltv. Karu, esimees veltv. Rauk, laekahoidja van.-allohv. Pedaja. Seisavad: tag. l. v.-allohv. Paide, sekretär v.-allohv. Truusmann, tag. liige veltv. Rääbis.

kõne alla tulla ainult koduse — s. o. ilma juriidilise isiku õigusteta — organisatsiooni asutamine. Neid soove ettekandes väeosajärelmale, patül major Grünberg toetas

mide leidmine, sest väeosas tol ajal peale ühiseluruumide ei olnud isegi tuba, kuhu liikmed oleks mahtunud korraga koosolekule, ümbruses aga valitses üldine korte-

Pioneripataljoni üleajateenijate kogu.

algatust igakülgselt ja lubas oma kaasabi kui tarvis, põhikirja esitamiseks ka kõrgemale ülemusele. Luba saadud, asuti põhikirja koostamisele, kasutades selleks maksvat ohvitseride kogu — ja siis teadaolnud 2. jal.-rüg. ja 5. jal.-polgu põhikirju.

15. 1. 25. a. peeti asutamiskoosolek,

rite kriis, sellepärast oli see küsimus juhatusele esimeseks „pähkliks“. Vastutulles üleajateenijate muredele, lubas ohvitseride kogu ajutiselt tarvitada oma kasiino kitsast ruumest üht tuba köögiga.

Olukord, kus ühiselt, ehk küll kitsalt, lõunalauas istuti, tõendas kohe vajadust

liikmete omavaheliseks tihedaks läbikäimiseks ja juba seal lauas esimesi kehakinnitusi võttes võis järeldada, et seni ka kõige passiivsem liige tundis nagu enese hinnangut juba kõrgemal tasemel ja leidis isegi soove edaspidiseks tegevuseks. Nii näeme ühtmeelt ja ühiseid soove juba kuu aega hiljem peetud erakorralisel üldkoosolekul.

28. 3. 25. avatakse kogu kasiino üüritud ruumes, kus tarvitada söögisaal; juhatuse tuba ja lugemisetuba ühes kõrvaalruumidega.

24. 4. 25. otsustatakse veel ühel hääl kogule rentida suveaed, kuhu püstitada rõdu ühes köögi ja puhvetiruumiga. Kulu, eelarve järele Kr. 700.—, lubatakse katta kogu vabade summade ja tarbekorral ka laenu läbi. Tööd teostati enamalt jaolt liikmete eneste poolt vaba ajaviitena. Püstitatud hoonet kasutati suvekasiinoks. Seal korraldati ka avalikke pidusid ja muusikaõhtuid. Kahjuks vihmase suve tõttu ei saadud aeda kasutada ära kava kohaselt, mille tõttu kahe kuu möödumisel tuli tegevus lõpetada ja tehtud kuludest pool kogu kanda võtta.

1926. a. tegevuskava koostatakse peajasjalikult liikmete haridusliku tasapinna tõstmisele. Peetakse ära 13 loengut, peale selle rida mõttevahetuse õhtuid. Lektoriteks enamalt jaolt palutud seltskonnategelased.

1927. a. tegevuskava täiendati peale loengute veel autojuhtimise kursuse läbivõtmisega. Kursuse korraldamise võttis lahkesti oma peale auto-tanki rügemendi ülema abi hra major Mahlapuu. Kursuse teoreetiline ja praktiline osa teostati rügemendi juures teenistusest vabal ajal. Vaatamata sõidu- ja ajakuludele, võttis kursuse läbi 50% liikmeid.

Vab. Val. poolt kinnitatud põhikirja alusel likvideerimisel järelejäänud varanduse ja rahasummad annetas väeosa ülem uuele kogule, mille tõttu tegevus jätkus vahetpidamata.

1928. a. alates viiakse üle liikmete haridusliku tasapinna tõstmise suund loengutelt kursuste süsteemile, kaalutlusel, et sel teel saab kasutada asjast huvitatud liige oma vaba aja täielikult soovitava ala arendamiseks, kuna loengute süsteemi juures on raske leida ala, mis kõiki kuulajaid võiks alati huvitada.

1928. a. sügisel avatakse saksakeele kursus, mis kestab talve läbi. Sama kursus jätkub ka 1929. ja 1930. aastatel.

1932. a. kevadel avatakse eestikeele kursus. Sama aasta sügisel kõneoskuse õpiring. Paralleelselt õpiringi tegevusega korraldatakse ka loenguid kõneoskuse alal.

Kogu sisemise elu ja kommete ühtlustamiseks koostati ja pandi maksma 1931. aastal eripeatükina kodukorra juure „traditsioonid“, millega äramääratakse kogus peetavad koosviibimised, nende sisu järjestus ja kord. Samas on kindlaks määratud ka juhud, millal ja kuidas kogu kas tervikus või oma esinduse kaudu võtab osa liikmete isiklisist tähtpäevist, nagu abiellumise korral, 10-aastase üleajateenistuse juubeli päeval, teenistusest lahkumise ja surma korral. Samade „traditsioonide“ alusel hoitakse kogu juhatuse korralduses ka kõikide liikmete päevapildid, milliseid kasutatakse kas üksikjuhtudel, ehk nagu kombeks saanud, igale teenistusest lahkujale albumi koostamiseks.

Liikmete majandusliku olukorra parandamise otstarbel on kogu oma vabade summade arvel korraldanud püstolite, varustuse-artiklite, suuskade ja küttepuude ühistellimisi; võimaldanud 1931. a. alates liikmeile abirahasid koolihariduse jätkamiseks ja teenistuse alal otstarbekohaseks tunnistatud kursustest osavõtuks.

Pilku heites möödunud, ligi 8-aastasele kogu tegevusele, näib, et teisiti ei oleks see saanudki olla. Kümnetesse inimestesse ulatuv pere, olles päevad ja ka ööd külge-külje vastas teenistuses, oleks ilma koguta samas olukorras, nagu seda iga riigikodanik mõistab kodutu nime all.

Tr.

Dilte inseneriväe laagrist ja pioneritööst.

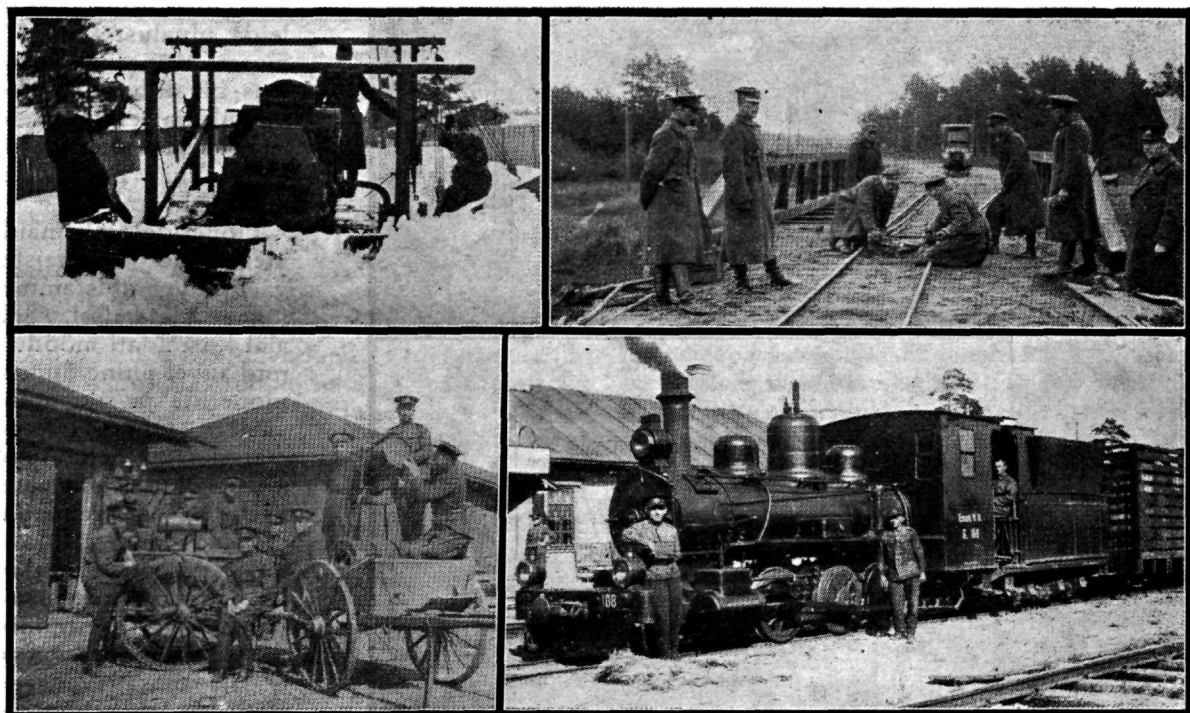
N. Thar.

Jägala jõe kaldal, seal kus praegu asub inseneriväe laager, oli kümme aastat tagasi metsaga kaetud soo. Kevadel ja sügisel, vihmastel aastatel aga ka suvel ta oli pea-

aegu läbipääsmatu. Kümme aastat tagasi asuti laagri asukohaks määratud maaala kivistamiseks, teede rajamiseks, metsa harvendamiseks. Esimesed suved pionerid elasid

Ülalt vasakult: Silla ehitamine raamtagedel inseneriväe laagris 1. ja 7. jalav-rü. pioneride poolt. — Lahingdrill teegipildujatega. — Kivitee ehitamine inseneriväe laagris. Tee aluse tegemine paekividest. — Pioneride ja suurtükiväelaste jõe ületamise ühine õppus. Raske välisuurtüki ja hobuste parvetamine üle jõe pontoonidest parvel. — Rünnak suitsukatte varjul. — Sild kantsikorvidest üle kraavi raskete koormate jaoks.

Ülalt vasakult: Pataljonis konstrueeritud lumesahk töötamas. — Raudtee remonttööd Väänas 1929. a. Pildi esiplaanil pataljonis staashil oliija Läti sapööri polgu ltn. Riekstinš. — Helgiheitja jaam. — Vääna rong raudteekompani teenijaskonnaga.

Ruu as. küünis, sest laagriplats oli veel liig märg ja seal elada polnud võimalik. Kraavide kaevamine kividega segatud ja puujuurtega läbikasvanud pinnases oli eriti raske ja esimesed pionerid inseneriväe laagris nägid palju tööd ja vaeva laagriplatsi kuivatuse tööde läbiviimisel. Sellest on ka varemalt juba kirjutatud „Sõduris“.

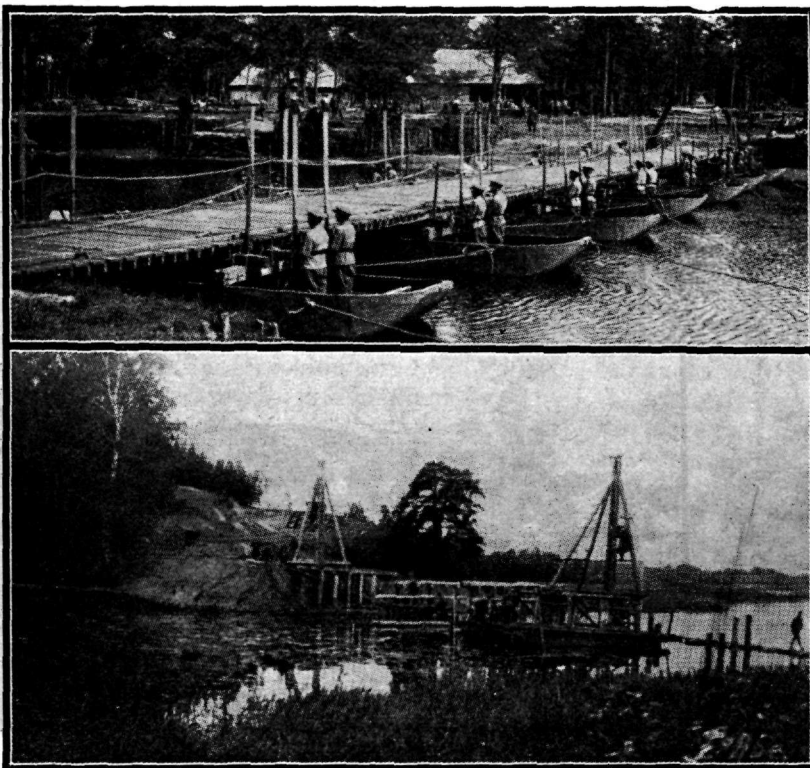
Pärast suuremate kuivatuse tööde teostamist asuti laagrielamute ja vajalike kõrvalhoonete püstitamisele. Palke valmistati suurtükiväe poligoni metsas, veeti laagrisse, saeti oma saeveskis prussideks ja laudadeks ja ehitati elamud. Kõike seda viidi läbi omal jõul ja järkjärgult, et mitte halvata pioneride erialalist väljaõpet. Alul ehitati ajateenijatele barakid, ohvitserid ja üleajateenijad aga elased telkides, „lendavas“ (pioneeripataljonis katseks ehitatud lahtivõetav ja veetav kerge barakk) või väljaspool laagriplatsi taludes. Järkjärgult püstitati uusi hooned, nagu jääkelder, vahimaja, kus suvel asuvad ambulants, telefoni keskjaam ja postiagentuur, pataljoniülema maja, ühisköök, ja möödunud kevadel valmis ka ohvitseride ühiselamu 22 ohvitseri jaoks. Selles majas on 11 magamistuba, ühine suur elutuba, esik ja köök. Ruumide jaotuse otstarbekohasust tõendab asjaolu, et ka mõned teised väeosad

on omale ehitanud ühiselamuid sama plaani järgi.

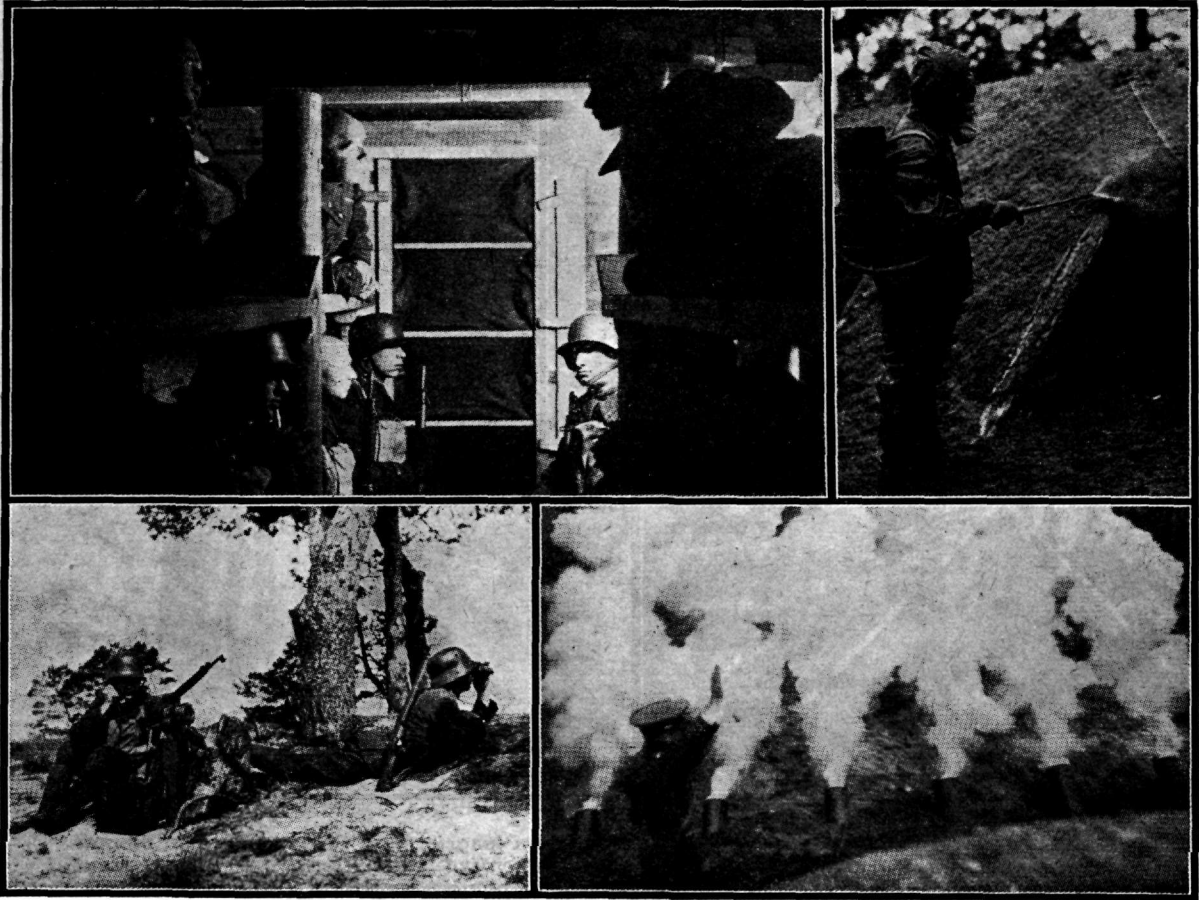
Nii mõndagi laagri korraldamistööd on võimalik läbi viia praktilise tööna pioneride erialalise väljaõppe alal. Nende tööde hulka kuuluvad peamiselt laagri teede ehitamine, parandamine ning korras hoid ja bivakki korraldamistööd. Tee suurtükiväe laagrisse läheb läbi inseneriväe laagri; sama tee läheduses asuvad pioneride ühisköök, saeveski ja hobusetall. Laagritööde kavast on ette nähtud selle tee sillutamine ja puusillakeste asendamine betoonist või raudbetoonist truupidega. Iga aasta sillutatakse 100 m teed. Paekive tee aluseks murtakse laagri läheduses olevast paemurrust, raudkivid sillutiseks veetakse kokku laagriplatsilt ja lõhutakse killustikuks masinate abil. Praktika saamiseks uuemate teekorrashoiu masinate käsitamise alal sai pioneeripataljon möödunud suve laagriperioodiks teehöövli Harju maakonna valitsuselt ja oli selle eest kohustatud korras hoidma Piibe maanteed Narva maanteest kuni Soodla sillani (12 km).

Möödunud suvel määrati kindel raioon bivakitööde jaoks ja hakati kavakindlalt püstitama mitmetüübilisi bivakielamuid (artikkel gaasikindla bivakielamu kohta). Iga aasta ehitatakse juurde kaks kolm elamut ja ajajooksul tekib sinna „bivakiküla“. Praegu juba võivad seal leida ulualust kuni 50 meest. Mõnes mugavamas bivakihoones elavad üleajateenijad, kellel elu seal meeldib rohkem kui barakkide mansartkorral.

Pioneeride raskemaid ülesandeid on teiste väeliikide abistamine jõgede ületamisel. Sel alal korraldati möödunud suvel ühine õppus pioneride ja suurtükiväele. Õppuse eesmärgiks oli anda tehnilisi oskusi mõlemale väeliigile ja arendada mõlema väeliigi koostööd, mis on nii vajalik lahingus edu saavutamiseks. Pontoonide kasutamine esimeste jalaväeosade parvetamiseks vastaspoolsele kaldale, kui vastane kaitseb jõge, on praegu võimata praegu-seaja relvade tule mõju

Ülal: Pontoonsild Jägala jõel. „Silla paraad“. All: Värskasilla ehitamine.

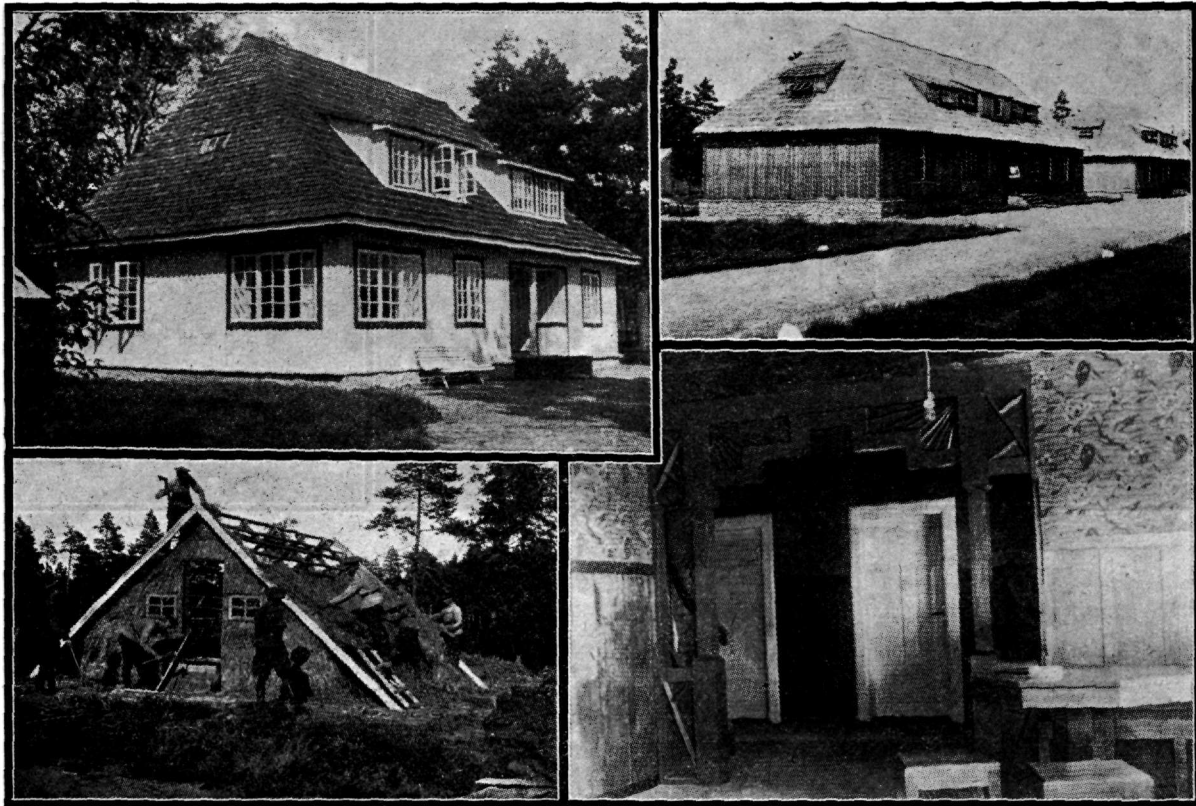

Ülalt vasakult: Gaasikindel süvendvarjend. — Degaseerimine. — Stokes miinipildujate vaatluspost. — Lask „Liivensi“ gaaspildujatest.

juures. Pontoonid on rasked, nende kandmine jõe ületamise lähtealuselt jõe kaldale, vettelükkamine ja ühendamine on liig aeglane ja seepärast on ka kaotused väga suured. Kaks aastat tagasi tehti pionerilaagris katseid asendada pontoonid sel lahingufaasil ruhikutega ja nende katsete tagajärjed olid täiesti rahuldavad. Kevadel ilmus juhend ruhikute ehitamiseks ja kasutamiseks jõgede ületamisel. Möödunud suvel katsetati neid uuesti taktikalisel õppusel ja jällegi olid tulemused täiesti rahuldavad. Pontoonideta aga siiski läbi ei saa. Ruhikusillast on võimalik üle viia vastaspoolsele kaldale vaid kergeid välisuurtükke ja needki rakendusest. Parved ja raskemad sillad ruhikutest on küllalt vastupidavad ka raskete välisuurtükkide või raskete sõidukite üleviimiseks vastaspoolsele kaldale, kuid nende ehitamine on tülikas. Sildade ehitamiseks ja parvede sidumiseks raskemate sõidukite või raskete välisuurtükkide jaoks on kasulikum kasutada pontoone. Tankide ülepääsmiseks laiadest kraavidest, ojadest või madalast

jõest, kui põhi on tüma, osutuvad otstarbekohasteks sillad küljelt asetatud kantsikorkvidest. See sillatüüp on kirjeldatud PE III, kuid nii mõnelgi puudus usk säärase silla vastupidavusse.

Ka eriliste moondamistöde läbiviimine kuulub pioneride tähtsamate ülesannete hulka. Seepärast iga aasta tehakse katseid mitmesuguste moondamisabinõude ja võtete kasutamise võimaluste alal meie oludes. Eriti tähtis on pioneridele ehitusekohtade moondamine õhustvaatluse eest (suurtükkide moondamine ei erine ehitusekohtade moondamisest). Selleks ehitusekoht või suurtükk kaetakse võrguga ja võrku punutakse kohaliku timestikku (rohi, kanarbik j.n.e.) või ehitusekoht kaetakse mitmekordse võrguga; ühekordne paljas võrk veel midagi ei varjega moonda. Õhufotod on näidanud, et edu võrguga moondamisel võib saavutada vaid siis, kui võrk langeb lameda kallakuga kuni maapinnani ja kui ei ole näha teravaid ja korrapäralisi jooni. Selleks võrk peab olema mitu korda suurem moondatavast maaalast.

Ülalt vasakult: Ohvitseride ühiselamu pioneri laagris. — Sõdurite barakid pioneri laagris. Barakkide mansardkorral elavad üleajateenijad allohvitserid, — Bivakielamu ehitamine pioneri laagris. — Ohvitseride ühiselamu pioneri laagris. Osa üldtoast ja esik.

Paljudele lugejatele inseneriväe laager ja pioneride tööd ei ole võõrad, sest mitmed ohvitserid ja ka üleajateenijad teistest väeliikidest on viibinud staažil inseneriväe laagris.

Tallinna garnisoni mitmete väeosade allüksused ja kooliõpilased on korraldanud õppekursioone pataljoni alalises asupaigas asuvale õppeplatsile ja on seal tutvunud mitmesuguste kaitseehitiste tüüpidega, nagu kaevikud, tõkked, VP, automaatrelevade pesad, ühenduse- ja roomamiskraavid, koobasvarjendid, granaadi- ja ühtlasi gaasikindlad süvendvarjendid j.n.e.

Lõpuks tahaksin veel juurde lisada, et pionerid on alati olnud abiks teistele, kui vajati nende kaasabi pioneride erialasse puu-

tuvate tööde läbiviimiseks. Piirdun siin vaid mõne suurema töö nimetamisega. Värska sild on ehitatud pioneride poolt. Pärast Kärevere silla kokkuvarisemist purustasid pionerid püsima jäänud kuid kõlbmatud sililaosad ja puhastasid jõge rusudest. Peipsi järve veepinna alandamisega seotud Narva jõe süvendamistöõde alul aitasid pionerid veeteede valitsusele kaasa organiseerida purustustööd. Kahel raudteeõnnetusel raudteekompani meeskonnad sõitsid viivitusega õnnetuste kohale ja aitasid kaasa raudteekorda seada. Talvel Tallinna—Pääsküla vaheline maantee hoitakse lahti liiklemiseks ja seda teevad Nõmme linnavalitsuse palvel pionerid õppetöökojas omal jõul ehitatud lumesaha abil.

Gaasikindel bivakielamu ühele jaole.

N. Thar.

Bivakid või laagrid asuvad tagalas ja niisugusel kaugusel rindelt, et vastane võib neid tulistada vaid kaugeleulatavatest suurtükkidest või tungida neile kallale õhust. Mõle-

mal juhul on tegemist suurekaliibriliste pommidega ja seepärast bivakiehitised peaksid olema pommikindlad. Pommikindlate elamute või varjundite ehitamine aga nõuab nii

palju ehitusmaterjali, tööjõudu ja aega, et sellest tuleb loobuda, kui mitte lõplikult, siis vähemalt bivaki korraldamistööde esimestes nädalates. Granaadikindlate elamute või varjendite ehitamine bivakkides on tarbetu, sest suurekaliibriliste pommide eest nad ei kaitse, kaitseks pommikildude eest on nad aga liiga tugevad. Seepärast bivakkide korraldamisel tuleb piirduda, vähemalt alul, killukindlate elamute või varjendite ehitamisega.

Killukindlad bivakielamud või varjendid peavad olema väikesed; kui juhuslikult pomm pihtab elamu, siis kannatab selle all vaid väikene arv mehi. Õige väikeste bivakielamute (3—5 mehele) ehitamine ei ole aga otstarbekohane, sest väeosa oleks siis laiari paisatud suurele maa-alale. Arvukate väikeste bivakielamute ehitamine on ka tehniliselt raske teostada, sest iga üksikus elamus peavad olema esik, gaasikindlad uksed ja aknad, filter õhupuhastamiseks ja ventilator. Sisekorra, distsipliini ja moraali alahoidmiseks on soovitatav, et jagu ühes jaotlemaga oleks ka puhkusel alati koos ja elaks bivakis ühes ruumis. Seepärast bivakielamu normaalsuuruseks tuleb lugeda bivakielamu ühele jaole. Vahe üksikute elamute vahel peab olema vähemalt 25 m, et ühest pommist ei kannataks kaks kõrvutiseisvat

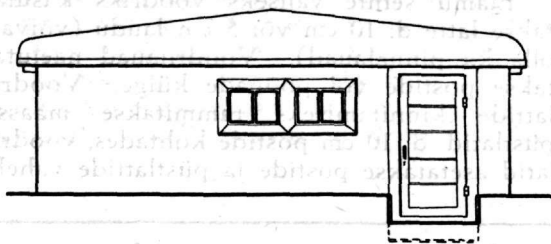
elamut. Üksikute elamute vahele ehitatakse madalad mullavallid kaitseks pommikildude eest.

Kõige lihtsamad bivakielamud on killukindlad maa-alused varjendid (PE I). Killukindlate varjendite ehitamiseks vajatakse vähem ehitusmaterjali ja aega kui maapealsete ehitiste püstitamiseks, ka varjendite moondamine on kergem kui maapealsete hoonete moondamine. Elutingimused maa-aluses varjendis, on aga tervishoiu mõttes raskemad kui maapealses elamus, sest maa-alusesse varjendisse ei pääse päevavalgus ja varjendi õhutamine on raske. Maa-aluste varjendite ehitamine ei ole ka igakord võimalik pinnase iseloomu tõttu, ehkki bivakkide asukohtadeks valitakse selleks soodsad kohad.

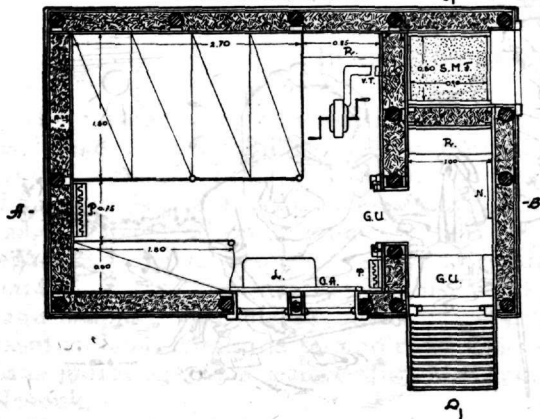
Käesolevas artiklis kirjeldatud gaasikindel bivakielamu ühele jaole (joonis 1 ja pilt 1) on ehitatud möödunud suvel inseneriväe laagri õppeväljale 1. ja 7. jalaväerügemendi pioneeride poolt.

Elamu koosneb eluruumist ja esikust. Eluruumi pikkus on 3,55 m, laius — 3,20 m ja kõrgus — 2,00 m; seega õhumaht eluruumis on 22,72 m³ ja jagu võib viibida elamus gaasikindlalt suletud uste ja akende juures 1½ tundi, ilma et väljast voolaks juurde värsket õhku. Et pikemat aega viibida elamus, on tarvis hoolitseda värsket õhu juurdevoolu eest. Eluruumis on kahekordsed narid kümne magamiskohaga, ikaks püssipiraamiidi

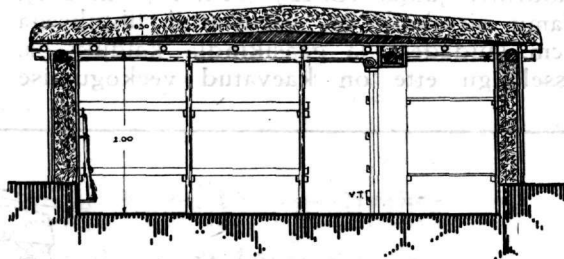
Vaade

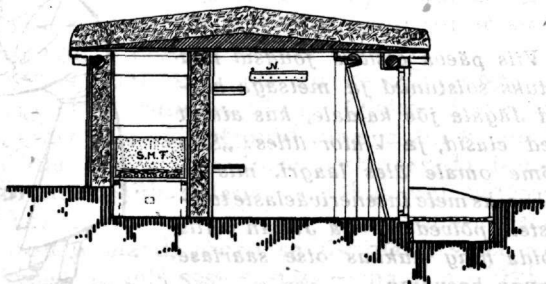
Plaan

Lõige A-B.

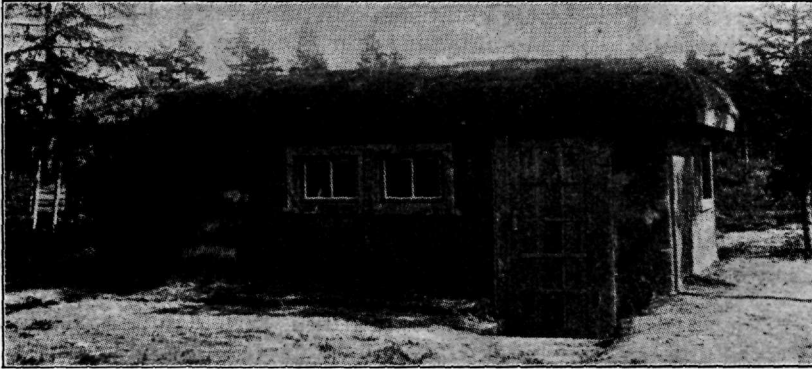
Lõige C-D.

(P), laud (L) ja riiul (R) toiduainete ja toidunõude jaoks. Elamu valgustamiseks ja õhutamiseks on esikülje seinas kaks akent. Bivaki pommitamisel aknad suletakse väljast luukidega (joonisel mitte näidatud) ja seest mullakottidega ja mõlema akna jaoks ühise

kaev ja kaev on kaetud jalapühkimise restiga.

Alul tähistatakse elamu välised piirid ja kaevatakse süvend. Süvendi sügavus oleb pinnasest, kuid ta ei või ületada 1 m, sest vastasel korral aknad ja gaasifilter oleksid liig madalal maapinnast. Pärast süvendikaevamist rammitakse maasse postid. Postide läbimõõt peab olema vähemalt 20 cm; postide pikkus oleb rammimise sügavusest. Postide pealmised otsad ühendatakse pealispuude abil elamu pikis- ja ristsuunas. Pealispuude läbimõõt peab olema vähemalt 20 cm; nad ühendatakse postidega tappühendistega ja ühendised kõvendatakse vits-

Pilt nr. 1.
Gaasikindel bivakk.

gaasikindla eesriidega. Akna gaasikindel eesriie sarnaneb gaasikindlale püstuksele (PE I joon. 136). Eesriide alumisele äärel on kinnitatud papinaeltega põõn, mis surutakse aknalaua ligi pöörade abil. Esikus on riiul (R) gaasi neutraliseerimisvahendite jaoks ja riietenagi. Eluruum on eraldatud esikust gaasikindla püstuksega (PE I joon. 136), missugune ruumi kokkuhoiu mõttes on sel kohal kasulikum kui kalduks. Esikust on eraldatud gaasikindla seinaga ruum sisemise muldfiltri jaoks (SMF) (PE I joon. 138). Elamu sissekäik on varustatud lihtkusega 5 cm laudadest ja gaasikindla kalduksuga. Sissekäigu ette on kaevatud veekogumise

raua abil. Pärast elamu kere valmimist asutakse seinte vooderdamisele ja nende täitmisele mullaga. Mullaseina paksus peab olema vähemalt 30 cm. Kui postide läbimõõt on vähem kui 30 cm, siis naelutatakse postide külge latid, et välise ja seesmise voodri vahele jääks vaba ruumi vähemalt 30 cm mullatäite jaoks.

Elamu seinte väliseks voodriks kasutatakse latte d. 10 cm või 5 cm laudu (võivad olla ka pinnalauad). Voodrilauad naelutatakse postide või põõnade külge. Voodrilattide kinnitamiseks rammitakse maasse püstlatid d. 10 cm postide kohtades, voodrilatid asetatakse postide ja püstlattide vahele

Viis päeva otsides jõudsid nad õhtuks soistunud ja metsaga kaetud Jägala jõe kaldale, kus ainult soed elasid, ja Viktor ütles: „Siia lõõme omale üles laagri, mis on uhkuseks meie Inseneriväelaste tulevastele põlvedele.“ Ja Juhan võttis labida ning kukkus otse saarlase innuga kaevama.

ja vahed voodrilattide vahel topitakse sambalaga. Iga viie voodrilatti tagant püstlatid ühendatakse tugevasti postidega traadi abil. Voodrilattide jätkamine sünnib postide kohastes. Pildil näidatud elamu seinte väliseks voodriks kasutati põimaedu ehitusmaterjali kokkuhoiu mõttes. Selle voodri vastupidavus pommikildude vastu on väiksem lattvoodri vastupidavusest. Elamu seinte sisemiseks voodriks ja gaasikindlate vaheseinte vooderdamiseks kasutatakse laudu või põimaedu. Põimaed ühendatakse omavahel ja postidega traadi abil. Voodrivahelise ruumi täitmisel mullaga muld tambitakse kõvasti kinni. Pildil näidatud elamu sisemiste seinte ehitamiseks kasutati pinnalaudu. Alul vooderdatakse sein ühest küljest (sisemine või välimine); voodrivahelise ruumi täitmine mullaga sünnib ühelajal teise seina külje vooderdamisega. Ühelajal seinte ehitamisega asetatakse kohale akna- ja ukseleengid ja filtriava raam.

Kui seinad on valmis ehitatud, kaetakse elamu palkkattega. Palkide kohaleasetamisel nad seotakse omavahel kahest kohast traadi abil, nagu varjendi katmiselgi. Palkide läbimõõt peab olema vähemalt 15 cm. Palkkatele laotakse õhukene kiht õlgi või hagu või praod palkide vahel topitakse samblaga, et muld ei variseks laest läbi elamusse. Sellele järgneb õhukene savi või mullakiht; kihi pealmisele pinnale antakse lame ja ühtlane kallak katuse keskkohast äärte poole ja kiht kaetakse katusepapiga, et vihmavesi ei jääks pidama katusele ja ei imbuks läbi katuse elamusse. Pärast katusepapi kohaleasetamist katus kaetakse mullakihiga, mille paksus on 30 cm ja katuse

ääred ning pealne pind vooderdatakse murumätastega. Ühelajal katuse ehitamisega tehakse ära ka kõik sisemised tööd. Joonisel ja pildil näidatud bivakielamu lagi on tehtud põimaedadest ehitusmaterjali kokkuhoiu mõttes.

Elamu seinte ja lae vahele, samuti kui seinte ja akna- või ukseleengide vahele, jäävad väikesed praod. Need praod topitakse samblaga ja määratakse saviga, et teha elamu gaasikindlaks. See abinõu ei tee elamu täiesti õhukindlaks, sest savi kuivamisel praguneb; ka pragudeta savi laseb pikapeale õhku läbi, sest savi on poorne aine. See asjaolu on aga praktiliselt tähtsusetu, sest bivaki gaasitamisel töötavad ventilaatorid ja õhurõhumine elamus on suurem kui väljas; pragudest õhk voolab elamust välja ja gaasid ei võigi tungida elamusse.

Ja seitsmendal päeval . . .

Reservreamees Jüri Jaani poeg Nespuki praalimine

sellest, kuidas ta üksipäini vile mehe eest toimkonnas oli ja kuidas see kõik hästi lõppes.

Ilm tuiskas ja tormas, otsekui oleks väljas lastud lahti sadatuhat pisikest põrgulist, kes kühveldasid lund ja jääkirmetist vastu aknaruute ja ise lasksid sinna juure vilet. Laagri valvemeeskonna ruum oli tühi nagu sepalõõts. Seitse voodit — seitse korraldamata seapesa, siin-seal sääremähise tükke, vanu saapaid, vilte, nurgas maas paar postikasukat, laual telefon ja poolpõlenud küünel. Laua juures aga istus reamees Jüri Jaani poeg Nespuk.

Vaatas tuisku läbi akna, nühhkis kämblaga

asjatult ruutu jääkirmetisest puhtamaks, siis, taibates oma töö mõttetust, pani sõrme suhu.

Igav. Lihtsalt kuradi igav.

Muidugi, kui asja nii kainelt võtta, siis poleks ju puudust tööst. Oleks päris häda pärast vaja väljast puid tuua ja ahi kuumaks kütta, oleks vaja ukse eest teerada lumest puhtaks kühveldada — kas või tallideni. Aga noh — tallideni oma kolmnelisada meetrit maad, jõuad sa üksipäini seda rookida. Ja mis sest kasugi — nagu nii lükkab tuisk raja jälle nagu kamaluga kinni. Mui-

Lihtsalt kuradi igav.

dugi, vaja oleks ju teha väike tuur laagrisse, mehi pole seal muidugi mitte, äkki tõstab mõni pasatski saekaatri koos kaablilaoga reele ja viib kus tuhat. Aga noh, Nespuk lööb käega. Jõuad sa üksi tervet maailma korras pidada. Ja, kurat, pealegi on tema, Nespuk, praegusel momendil seitsmemehelise laagrimeeskonna täieõiguslik vanem. Sest päris vanem, allohvitser Habe on nädalisel puhkusel ja tema, kui kõige vanem reamees, on kohustetäitja.

Et te vaatate järele, et mehed korralikult onta kohuseid täidaks, ütles vana Habe enne minekut. Kohuseid täidaks. No muidugi. Üks mees peab püssiga seisma järjest saekaatri juures, mis asub umbes kilomeeter eemal meeskonnajast, üks mees peab passima kaablilao juures ja üks mees peab olema talli korrapidaja. Teised aga täitku koduseid töid ja toimetusi. Üks olgu näiteks ruumi korrapidaja ja telefonist. Sest kontroll linnast käib tihti ja kui mõni mees paigal pole, siis on sõda lahti. Ühesõnaga — olgugi et on talv ja olgugi, et nemad seitsmekesi pole mitte linnas veltveeblite ja kõik-sugu muude ülemuste all, peab siiski minema kõik nagu nõõri mööda. Nõnda ütelda vastavalt sõjaväe distsipliinile ja sisemäärustikule.

Aga kas mehed, need igavesed pärdikud, kas need hoolivad sellest. Ei. Niipea, kui rong allohvitser Habemega linna poole tos-

sutas, nii läks kõik liga-loga. Poistel hea meel, et said veidikeseks silma alt ära ja nüüd pole muud kui üks trullallaa. Selge lust ja laulupidu. Ei võta keegi vaevaks minna saekaatri kaema, keegi ei passi püss seljas kaablilao ees, nagu nõuab kord ja kohus. Tall pole korrapidajat näinud mitu päeva — hea, kui hobusedki korralikult söödud-joodetud saavad.

Ja nüüd, neljandal päeval, pole poisipäradikuid nähagi. Küll Nespuk teab, kus nad on. Taaniel Jalakas, see igavene lõhvard ja hambahirv, see istub kindlasti praegu külas vana Kraavi-Mihkli pool ja rüütab plekkkruusist saksa või tšehhoslovakkia piiritust. Peeter Puusepp, vesise ninaga Tartu mees, on taamal oma Mannikese juures, Kaarel Kulp lööb mõisas viinameistri prouaga kaarte, Jaagup Pliuhkam läks teisi külla matusele, Kustas Kiilaspea magab kuskil talu ahjul laupäevaõhtust saadik ja kurat ise teab, kus kohal see saksik Vustenhausen on. Nüüd Nespuk vahtigu nagu narr üksipäini laagrimajas ja olgu laagrimeeskonna vanem. Lihtsalt läbituuseldada tuleks kogu see looderitebande, kellel niigi palju distsipliinitunnet pole, et nad kas või viisakuse pärast meeskonnaruumi nägu näitaks! Jah, just viisakuse pärast, kui mitte kohustiste, siis vähemalt tema, kui laagrivanema Jüri Jaani poeg Nespuki isiku vastu.

Nii mõtiskleb laagrivanema isik akna all ja siis, jõudes nähtavasti otsusele, et ega ta üksinda ühtki neist rohkearvulistest ülesannetest, mis asuvad laagrimeeskonna kukil, ikka täita ei suuda, lööb lootusetult käega, võtab seinalt viiuli, millel kõigest kolm keelt, ja hakkab mängima „Vanu sõpru“.

Samas paugahtab välisuks. Keegi kopsib raskete saabastega kõmiseval laudpõrandal ja astub pikkamööda piki vahikäiku meeskonnaruumi ukse poole. Nespuk muheleb. Ometi üks pärdik võttis aru pähe ja tuli koju. Aga muidu — kurat teab, äkki tuleb mõni kontroll ja siis on kogu see kupatus pigis.

Üks avaneb.

Noh, said ka kord tagasi, sa pärdiku nägu, hüüab Nespuk tulijale rõõmsalt. Kuid samas jääb ta veel avatud suu lahti, viiul kukub käest voodile ja reamees Jüri Jaani poeg Nespuk jääb seisma kui tulp, käsi kõrva ääres. Sest sisseastuja pole keegi muu kui leitnant Kootjalg, ilmselt just praegu saabunud lähemast raudteejaamast läbi tuisu ja tormi.

Tulija suleb ukse, paneb käe kõrva ääre ja ütleb pahuralt, nagu kunagi mees, kes pidanud ametikohuste sunnil lonkima läbi

tuisu kaheksa kilomeetrit maha, selle asemel, et istuda linnas kasiinos:

Tere! Mis te ütlesite, reamees?

Nespuk lööb end veel enam trammi. Mõtted ta ajus töötavad pöörase kiirusega. Siis avab ta suu, mille vahepeal jõudnud sulgeda:

Härra leitnant, ütlesin, et laagri meeskonnas korrapidamise alal erakorralisi juhutamisi ei ole olnud!

Vabalt, uriseb Kootjalg. Andke mulle meeskonnanimestik ja laske hobune raskesse panna. Kolme tunni pärast läheb rong tagasi.

Nespuk otsib meeskonnanimestikku. Kus põrgus ometi peaks olema see vihik? Ahaa, alles eile õhtul sai ta pandud lauasahtlisse. Kohe on ta seal väljas ja Nespuk ruttab leitnandi juure.

Viimane on vahepeal lasknud pillkudel käia üle ruumi.

Mis kord see teil siin on, ruum on nagu seapesa. Miks te mehed lasksite välja minna, ilma et nad oleks ruumi korda seadnud, ah?

Härra leitnant, mehed tõusid juba kell neli hommikul ja läksid liini parandama. Torm on ühenduse saekaatriga ja poligoniga katkestanud.

Leitnant Kootjalg pomiseb omale midagi habemesse ja hakkab lugema meeskonna lehte.

Nespuk!

Mina, härra leitnant, korrapidaja.

Leitnandi punane pliiaats teeb märkuse Nespuki nime taha.

Jalakas!

Valvepostil saekaatri juures, härra leitnant!

Puusepp?

Valvepostil kaablilao juures, härra leitnant!

Pliuhkam?

Talli korrapidaja, härra leitnant!

Kiilaspea?

Läks liini üle vaatama, härra leitnant!

Vustenhausen?

Sõitis külasse kartuleid tooma, härra leitnant!

Leitnant vaatab korra Nespuki otsa, kes sirgelt kui tikk seisab ja ütleb siis: Telefoniühendust ei ole?

Just nii, ei ole, härra leitnant. Torm on selle öösel rikkunud.

Samal hetkel Nespuki vasak käsi libiseb ta sakesi selja taha lauale ja saab kätte telefoni. Väike nõks sõrmega ja telefon on tõepoolest rikkis. Igaks juhuks, sest võib olla see pikk, sel tuleb mõttesse teda kahtlustada ja mitte uskuda.

Kuid pikk usub nähtavasti.

Keetke mulle sooja teed tagasitulekuks,

Samal hetkel vasak käsi libiseb selja taha.

ütleb ta. Lähen laagrisse poste kontrollima.

Ja ta läheb. Astub säärsaabastes läbi lume, kuni jõuab teerajale, mida mööda hakkab vapralt sammuma laagri poole.

Oi sa tuline jutt, oi sa tuline jutt, hädalad Nespuk iseeneses. No nüüd — nüüd on kõik mokas. Nüüd pole muud kui istu siiasamasse voodiservale maha ja kuku kas või nutma. No nüüd tuleb patakas, ah sa tuline jutt ja suletutt ja kolmkümmend meetrit tõrvatud kaablit! Aga siiski! Mis kurat! Ohoo!

Nespuki näole tekib lai muie. Veel pole kadund kõik, laulis Karl Robert Jakobson. Aidaa, sõber Nespuk, isamaa kutsub!

Ja see isamaa kutsub väga energiliselt. Sest see pikakoivaline ja loodri välimusega meesterahvas Jüri Jaani poeg Nespuk on järksu kui tulesäde. Üks kaaks kolm on tal vildid jalas, postikasukas seljas ja püss käes. Kiiresti ruttab ta esikusse, kus pimedas nurgas vedeleb paar suuski. Kohe on need jalas ja tuiskki peatub hetkeks, et vaadata, kes see niisugune kummaline saks on, kes temaga kiirusega võistleb. Sest Jüri Jaani poeg Nespuk põletab kõrvalteed mööda laagri poole, nagu oleks tal tuli kannul.

Leitnant Kootjalg jõuab laagrisse. Kahtlane kraam, mõtiskleb ta ise. Küllap siin viilitakse, aga küll see juba kohe lõpeb! Mine tea, kas ongi kohal seesama saekaatri valvur, võib olla on tõmmanud enda kuskile varjulisse nurka kerra ja magab seal? No siis alles läheb põrguks!

Leitnant Kootjalg jõuab saekaatri juure. Seal seisab valvur, kasukakrae üleskeeratud,

püss käel. Seis! karjub ta juba kaugelt. Aga siis tunneb ta ära ohvitseri ja võtab valve seisaku.

Kes teie olete? küsib Kootjalg.

Reamees Taaniel Jalakas, härra leitnant. Valvepostil saekaatri juures. Valvata on...

Leitnant lööb käega. Aitab raapordist. Kustkohalt saab aga kõige otsemini selle neetud kaablilao juure?

Siit ringi, juhatab valvur passihäälel teed. Teiselt teelt vasemale pöörata — kahju, et tuisik valvuri jäljed kinni on ajanud, muidu oleks hõlpsam minna. Aga mingi härra leitnant veidi ringi, seal on parem tee. Siitsamast, saekaatri nurga tagant, mööda sihti.

Leitnant Kootjalg läheb juhatatud teed ja kirub tuisku, kirub patüli ja kõike seda nõoki, mis ta sellise koerailmaga linnast välja ajas laagris kontrolli teostama. Ootamatut kontrolli, nii et isegi laagrist hobust ette tellida ei võinud. Ja posthobuseid sellise ilmaga ei antud. Teist teed aga rühib suuskadel Nespuk. Kah kaablilao poole.

Pikkade eksirännakute järele jõuab leitnant kaablilao ette. Ka seal on väljas kohusetruu tunnimees, kes heleda tenorihäälega karjub: Seis! Jälle raaport. Leitnant muheleb. Kuradi krapstu poisid, need laagripoisid. Ja nagu väljavalitud — kõik ühepiikkused.

Reamees Puusepp? — Just nii.

Ja leitnandi teekond läheb tagasi mõisamaja poole, kus laagri meeskonnaruum.

Enne ruumi astumist aga ta vaatab distsipliini mõttes ka talli sisse. Talli korrapidaja

on kui möirgav lõukoer raapordiga uktsel vastas. Jälle pikk silakas mees, miskipärast kasukas karvupidi seljas. Tuttav nägu nagu.

Kes teie olete?

Reamees Pliuhkam, möirgab korrapidaja. Korras.

Leitnant astub ruumi. Korrapidajat reamees Nespuki pole seal. Küllap ta keedab teed, mõtleb ohvitser ja istub.

Kohe tuleb ka korrapidaja. Kuue väel, täak vööl. Nägu maeratab ja punetab.

Härra leitnant, ütleb ta hingeldades, kannan ette, et teed ei saanud valmistada. Meil siin pole teed. Joome hommikuti ja õhtuti kohvi. Otsisin kõik kohad läbi, kuid kelgelgi pole tee teragi.

No keetnud siis kohvi!

Härra leitnant, teie käskisite keeta teed, kohvi ei käskinud!

Idioot, mõtleb leitnant Kootjalg. Paragrahvi küljes kinni kui pigi. Eeskujulik sõdur, aga algatusvõimet pole mõhkugi.

Leitnant sülitab. Hea küll, pole enam aega. Laske talli korrapidaja rakendab hobuse jaama sõiduks. Tuleb hakata varem minema, tee on tuisanud.

Teie käsul, härra leitnant, lasen talli korrapidajal rakendada hobuse, ütleb Nespuk kanda kokku lüües ja kaob.

Leitnant kirjutab päevikusse kontrollmärked. Kõik korras, postid kohal. Korrapidajale märkus koristamata ruumi eest. Allkiri.

Läheb tükk aega, enne kui Nespuk tuleb. Härra leitnant, ütleb ta. Lubate küüditada teid jaama, talli korrapidaja peab hakkama

Õitsuval reel olev kaitsevähelane laseb nagu vaiksemere-paganale sõjatantsu.

talli koristama ja vabu mehi pole veel saabu-
nud. Lukustan ruumi ja annan võtme talli
korrapidaja kätte. Mehed peavad nii kui nii
saabuma varsti.

Heaküll, ütleb leitnant ja lööb käega.

Ja veerandtundi hiljem vuhiseb roheline
kroonuregi jaama poole, vasemal istumas
ülени postikasukasse mähkunud leitnant
Kootjalg, paremal reamees Jüri Jaani poeg
Nespuk lustilikult piitsa vibutades. Ruumi-
võti on tal taskus. Kui tulevadki mehed kü-
last koju selle kolme-nelja tunni jooksul, mis
kulub jaamaskäimiseks, siis paras neile pär-
dikutele. Las külmetavad seni karistuseks.

Jaama jõutakse õigel ajal. Pooltundi hil-
jem tossutab rong pealinna poole, selle rongi
teise klassi kupee nurgas tukub külmanud
leitnant. Maateel aga sõidab üks hobune ja
regi läbi tuisu laagri poole. Reel olev kaitse-
väelane on nagu totter: hüppab püsti, laseb
kõikval ja hangelt hangele õõtsuval reel

nagu vaiksemere-paganate sõjatantsu ja hõi-
kab valjusti: Juhheii, juhheii, vedas!

*

Kas see lugu nüüd just täpsalt nii oli, nagu
siin kirjeldatud, selle eest ma oma pead ei
või anda. Lugu on niisugune, et selle jutu
rääkis mulle Jüri Nespuk pioneripataljoni
aastapäeval. Võib olla, et ta sindrinahk pani
omalt poolt poole juure, sest nii hullusti
ohvitserile prügi silma puistata on ikka kau-
nis tubli tegu. Raske uskuda, et üksainus
mees oleks nii igalepoole ette saanud, kuigi
oli suuskadel. Ja kes luiskaks veel enam
võimatumalt igasugustest seiklustest väeosas,
kui mitte reservi lastud reamehed?

Aga — nii väga võimatu see kah ei ole.
Sest see Nespuk oli ikka üks igavene sāni-
kael, egas muidu kompani veltveebel, kelle
all teenis Nespuk, iga aasta neljandal aprillil
ei lase pidada kirikus tänapalvet Issandale.

Neljas aprill, see on nimelt päev, mil rea-
mees Jüri Jaani poeg Nespuk lasti reservi.

Kaitseväe elu.

Kaitsevägede staap, 4. üksik jalapataljon ja Soome Vabariik pühitsesid 6. detsembril 15. aastapäeva.

6. detsembriga lõppes laiaulatuslikum
paraadülevaade meie omariikluse rajamise
raskemasse ajajärku 15 aasta eest, millal
pandi alus meie suuremale väekoondisele —
1. Eesti diviisile; samal päeval pühitses
ütelahel vennasrahvas oma iseseisvuse
15. aastapäeva.

*

Kaitsevägede staabi 15. aastapäeva pu-
hul oli korraldatud esmaspäeval, 5. det-
sembril, kell 1300 pidulik aktus ohvitseride
keskkogu kasiinos. Aktust austas oma
osavõtuga Riigivanem K. P ä t s, Kaitsemi-
nister kindral A. T õ n i s s o n, Vabaduse-
sõja Ülemjuhataja kindral J. L a i d o n e r,
tema Staabi Ülem kindral J. S o o t s, Poola
sõjaväe esindaja kolonel A. L i b i c h
ühes oma abi kaptan G. R a d o m s k i g a,
N. S. V. L. sõjaväe esindaja A. M a z a -
l o v ja palju teisi kõrgemaid riigitegelasi
ja kaitsevälasi.

Aktuse avas kaitsevägede staabi ülem
kindral J. T õ r v a n d, tehes ajaloolise üle-
vaade kaitsevägede staabi loomisest, üm-
bermoodustamisest ja tegevusest nii Vaba-
dusesõjas kui ka rahuajal. Ta tähendas,
et Kaitsevägede staabi tegevus on tihedas

seoses riigi sündimise ja esialge arenemise
protsessiga, mis on täis kibedat heitlust
ja pakitsevat loomingut, täis muresid ja
vaeva, kuid samuti on täis lootusi ja usku.

Kaitsevägede staap, mis etendas Vaba-
dusesõjas Ülemjuhataja tööaparaadina või-
dudle viimisel ning Eesti iseseisvuse kind-
lustamisel kindlat ja vastutusrikast osa,
püüab ka rahu ajal aidata kaasa Vabariigi
kaitsejõudude ettevalmistamisele, nii et
Eesti suudaks raskel katseajal anda aja-
viitmata kõige suuremat pingutust.

Kaitsevägede staap on püüdnud võtta
osa kõigest üritusist, mis kaudselt või otse-
selt mõjuvad riigikaitsele; on püüdnud ai-
data kaasa meie kaitseväe organisatsiooni,
mobilisatsiooni ja väljaõppe aluste ära-
määramisel; on püüdnud süveneda olu-
korra üksikasjusse tulevase sõja lahtipuh-
kemisel; on püüdnud aidata kaasa kõigi
tehniliste tööde läbiviimiseks, mis vajali-
kud vägede tegevuse soodustamiseks nii
rahuaja õppetöös kui ka sõja korral; on
jõudu mõõda aidanud kaasa ka meie ala-
lise kaadri — ohvitser- ja allohvitserkonna
ajanõuete kohasele väljaarendamisele. Mis-
sugust vilja on kannud see töö, pole Kait-

sevägede staabi enese hinnata. Siin kindral andis ka mõista neid raskusi staabi tegevuses, **mis on tingitud vägede alalise kõrgema juht-isiku puudumisest.** (Vägede kõrgema juht-isiku vajaduse mõtet on korraldvalt avaldanud ka endine ülemjuhataja kindral J. Laidoner oma loenguil ohvitseridele. A. La—) Lõpus Kaitsevägede staabi ülem tänas kõiki kaasteenijaid kohusetruu töö eest ja laskis lugeda ette manalasse varisenud kaasvõitlejaid; viimaseid mälestati püstiseismisega ja orkester mängis „Ligemal Jumal Sul’...“

Sellele järgnes kolonel A. Traksmanni ettekanne staabi ajaloolisest kujunemisest (v. „Sõdur“ nr. 48/49 s. a., lk. 1228), kuna kindral J. Soots andis väga huvitavaid üksikasju oma mälestustist Eesti diviisi algupäevilt. Kindral selgitas, kuidas tema tuli kui diviisi ülema kohustetäitjal võidelda eestlaste hulgas maad võtnud kommunistliku vooluga, muretseda diviisi vormeerimise luba, asuda diviisi loomisele ja kuidas teda II Eesti sõjaväelaste kongressil peetud kasakaks. Sellele järgnes Riigivanema Konstantin Pätsu tervitus. Riigivanem võttis vaevaks pikemalt peatuda nende raskuste juures, millised tulid võita Eesti rahvusväe loomispäevil, selgitades ühtlasi staabi suuri ülesandeid ja tähtsust. Ta kriipsutas ka alla **vägede ülemjuhataja puudumise küsimust, mis on meie praeguses organisatsioonis suuremaks puuduseks ning ei anna täit julgestust võimaliku hädaohu puhul. Meil on küll vägede pea staabi näol, kuid puudub süda üldjuhi näol.** See küsimus on paremini lahendatud kõigil meie naabritel.

Edasi tervitas Kaitseminister kindral A. Tõnisson enese ja kogu kaitseväe nimel, tänades staabi tehtud töö eest. Lõpus minister tänas aktuse austamise eest Riigivanemat K. Pätsu, kui Eesti rahvusväe ideelist isa, kindral J. Laidoneri, kui Vabadusesõja Ülemjuhatajat ja kindral J. Sootsi, kui ülemjuhataja staabi ülemat.

Sellele järgnesid tervitused kindral J. Laidonerilt, kindral Roskalt, kol. Siimonilt (Res. sõjaväelaste nimel), linnapealt Uessonilt j. t. Kindral J. Laidoner rääkis ka ajajärgust ja olukorrast, mis valitses tema ilmumisel Eestisse. Ta oli esinenud ja tutvunenud sõjaväelaste ülemkomitee esimehega K. Pätsuga vanglas, kus viimast peetud kinni. Samal ajal oli vangistatu

seisukorras ka 1. polgu ülem polkovnik A. Tõnisson. Kindral J. Laidoner peab olulisemaks momendiks seda, kui Eesti sõjaväelaste kongress juba detsembris 1917. a. otsustas pooldada häälteenamusega iseiseisva Eesti mõtet. Kindral Roska tõi tervitusi kaitseliidult, öeldes, et kaitseliit vabatahtliku organisatsioonina on alati valmis töötama koos kaitseväega, juhitud kaitsevägede staabilt.

Tervitustelegramme oli kõigilt diviisi ja neile vastavalt ülemailt, Piirivalve Valitsuse ülemalt, väeosade, Kaitseliidu üksuste ja Kaitseväe ringkondade ülemailt, paljudelt reserv- ja eruohvitseridelt, Punaselt Ristilt ja teistelt organisatsioonidelt.

Aktuse lõpul kindral J. Tõrvand tänas kõiki külalisi austava osavõtu eest ning sellega lõppes esimese päeva aastapäeva pidustuste osa. Järgmisel päeval oli samas ruumis kella-viie-tee staabi ohvitseride kogule ja kutsutud külalistele. Nii et kaitsevägede staabi pidustused kandsid praeguse aja kohaselt kõigiti tagasihoidlikku iseloomu, kuid sealjuures saavutasid täiesti oma eesmärgi.

Ühel ajal Kaitsevägede staabiga pühitsetes oma 15. aastapäeva Jõhvis 4. üksik jalapataljon, samuti tagasihoidlikkuse tähe all. Neist pidustusist võttis osa palju 1. diviisi vanemaid ohvitseri, eesotsas 1. diviisi ülema k. t. kindral Heinzega. Pidustusist võttis osa ka Kaitseminister kindral A. Tõnisson.

7. detsembril korraldati Eesti-Soome-Ungari liidult Tallinnas Soome 15. aastapäeva aktus suurel rahva osavõtul. Aktusel viibisid Riigivanem K. Päts, Soome saadik A. Vuorimaa, välisminister A. Rei, Riigikogu esimees J. Tõnisson ja palju teisi kõrgemaid kaitseväelasi ja riigi- ja seltskonnategelasi. Aktusel peeti rida sütitavaid kõnesid, kus selgitati seda soojust, mis hõõgub kummagi rahva luulest üksteise vastu, Soome rahva edusamme 15-aastase iseseisvuse jooksul ja Soome abi Eestile (A. Rei), kui meie seisime keset suitsevaid ahervarsi paljaste kätega. E. Vesterinen selgitas pikemas kõnes ka metsa- ja puutööstuse tähtsust Soome majanduse- ja kultuurielus. Aktust illustreeriti muusikaliste ettekandega. Aktus oli üldiselt väga meeleolurikas ja vennasrahvale anti palju kiiduavaldusi.

A. La—.

Poola keele kursused Tallinnas ja Eesti keele kursused Varssavis.

Mõlemad avati pidulikult.

Poola keele kursused, mis korraldatakse Kaitseliidu peastaabilt, avati 7. detsembril piduliku aktusega Tallinna Maleva õppesaalis. Kursustest võtab osa üle 50

Aktusel avasõna ütles kursuste korraldajate nimel kindral J. Roska, sellele järgnesid tervitused Poola saadikult K. Libickilt, kaitseministri nimel kindral

Ülal: Poola keele kursuse avamise aktuselt Tallinnas.

Istuvad vasakult paremale: kolonel A. Balder, prl. J. Frykyczovna, pr. J. Kulczycka, kapten G. Radomski (lektor), kindral J. Roska, Poola saadik Eestis Libicki, kindral J. Laidoner, kindral P. Lill, kindral J. Tõrvand, Riigikogu liige Saar (paremalt neljas), kolonel J. Maide, kolonel Pinka, leitnant Treufeldt.

All: Eesti (ja Läti) keele kursuste avamine Varssavis.

Esireas vasakult paremale: kolonel Furgalski (teine), kol. J. Raud (kolmas), K. Pusta (kuues), kolonel Rusin (kaheksas). Seina ääres seisab (paremal): V. L. Evert (kursuste direktor).

kaitseliitlaste, nende hulgas üle 15 ohvitseri kaitseväest. Kursus töötab neljas grupis, igal nädalal 1 tund. Kursuse lektoreiks on: Poola sõjaväe esindaja abi kapten G. Radomski, pr. J. Kulczycka ja prl. J. Frykyczovna.

P. Lillelt, Poola-Eesti sõprusühingu ja Kaitseliidu Vanemate Kogu nimel kindral J. Laidonerilt. Kõik rõhutasid keele tundmise tähtsust sõbralikkude riikide vahel lähenemise aktsioonis ja eriti kaitseväge vahel, kuna vanem, ühist keelt valdav ge-

neratsioon kaob. Keele tundmine võimaldab õppida tundma ka sõbraliku riigi kultuuri, hingeelu ja olukorda.

Kapten G. Radomski andis ka esimese tunni poola ja eesti keeles, millest võtsid osa kõik kursuselased ja aktusele ilmunud külalised. Lektor tunni sissejuhatuses tähendas, et sõna on mõtte, tunnete ja tahte väljendajaks. Seega võõra keele õppimine osutub võõra rahva mõtte ja tunnete, tema kirjanike ja teadlaste teoste ja suurvaimude mõtte tundmaõppimise teeks. Poola keel omab rikka mineviku, teda tarvitasid slaavi rahvad juba IX sajandil Dnieprist kuni Oderi jõeni, kuna XVI sajandist on ta tuntud kirjakeelena. Luuletaja Jan Kochanovski ja t. loovad originaalse keeleilu ja XIX sajandil luuletajad Mickievicz, Slavacki, Krasinski ja Norvid annavad omis loominguis vaimuleiba neljale vabaduse eest võitlevale põlvele.

Poola keel on raske muulasele, omades mõningaid hääldamisi, mida ei tunta teisel. Võrreldes Eesti keele tähestikuga on Poola tähestikus rohkem tähti. Kuid poola keeles puuduvad häälikud ä, ö, õ ja ü. Väljarääkimine on selge ning kõlav. Kursustel valitseb ainuüksi poola ja eesti keel. Tund algas küsimusega „co to jest?“ — mis see on? jne.

10. novembril s. a. algasid Varssavis Eesti keele kursused, mis on korraldatud Poola „Streleci“ ülemkomandandi kol. Rusini korraldusel „Streleci“ ohvitseridele ja liikmeile. Avamisest võtsid osa minister T. Schaetzel, meie saadik Poolas K. Pusta, Poola peastaabi II büroo ülem kol. Furgalski, „Streleci“

ühingu esimees Pacchalski, ülemkomandant kol. Rusin, senaator Josef Ludvik Evert, meie sõjaväe esindaja kol. J. Raud ja „Polska Zbrojna“ peatoimetaja V. L. Evert, kes on määratud kursuste direktoriks.

Kursused avab kol. Rusin, kriipsutades alla kursuste tähtsust, ühtlasi pannes kursuslaste südameile, et nad peaksid meeles kursuste ülesannet ning avaldaksid suuremaid jõupingutusi loetavate ainete vallutamiseks.

Meie saadik Varssavis K. Pusta tähendas, et olukord küll nõuaks, et Eesti minister Varssavis pöörduks siin poola keeles nende poolakate poole, kes algavad õppima eesti keelt. Püüan seda teha kursuste lõpul teie saavutiste tervitamisel.

Kriipsutades alla keele tähtsust kahe rahva sõbralikul koostöötamisel minister tähendas: „Härrad, Poola tuntud suurisamaalane ütles mulle hiljuti, et kuigi praeguse aja põlv ei näe meie jõupingutuste kõiki tulemusi ning meie unistust, Baltimere rahvaste uniooni, peame vähemalt oma kohuseks alata seda päranduseks järeltulijatele. Loodan, et kaks gruppi, keda on meil õnn näha Varssavis — Eesti üliõpilased, kes õpivad teie õppeasutistes ja poolakad, kes algavad eesti keele õppimist — võtavad oma lipukirjaks selle poolaka soovid ja usu. Härrad, minu kõige suuremaks rõõmuks on tervitada sügavast südame põhjast seda ilusat missiooni!“

Sellele järgnes Ernitsa (eesti keele lektor) sissejuhataja loeng.

Soovime õilsale ettevõttele nii Tallinnas kui ka Varssavis parimat kordaminekut ja suurt edu!

—a—

Meeleolurikas päev.

6. Rahvaväe polgu — 6. üksiku jalaväepataljoni 14. aastapäev.

Pühapäeval, 20. novembril s. a. pühitses 6. üksik pataljon oma 14. sünnipäeva. See päev möödus peamiselt vabadusesõjaaegse 6. Rahvaväe polgu veteraanide koondamise tähe all. Aastapäeva hommikuks oli saabunud 6. pataljoni asupaika Lembitu kasarmute maitsekalt kaunistatud ruumesse kogukas pere, kaugelt üle saja, endiseid lahinguvendi küll Pärnu maakonnast, linnast, Viljandist, Tartust ja mujalt. Siin oli näha koos kõrgemate kaitseväelaste, riigi, omavalitsuse ja seltskonna tegelastega liht töölisi: neid

kõiki oli kokku toonud ühine idee, ühine tahe liituda ühiseks tugevaks pereks, nagu Vabadusesõja päevilgi. Päev algas paraadiga, mida vastu võttis pataljoniülem kolonel Lõhmus, kes oma kõnes tuletas meele 6. polgu kangelastegusid Vabadusesõjas, seades neid eeskujuks 6. pataljonile kui 6. polgu järeltulijale ja selle õilsate traditsioonide ustavale hoidjale. Tervitusi ütlesid veteraanide nimel Riigikogu liige kapten Fuks, Pärnu linnapea härra Kask, maavalitsuse esimees härra Markson, 9. pataljoni ülem kolo-

nel Trossi. Koostöö tähtsust end. 6. Rahvaväe polgu asutajate ja tema veteraanide ning praeguse 6. üksiku jalaväepataljoni vahel kriipsutas alla hoogsas kõnes Pärnu linna napea härra Kask. Sirgetes ridades sammusid külaliste eest mööda pataljoni noored, kes vaatamata oma lühiajalisele ettevalmistusele esinesid laitmatult. Eriti meeoleolu ülenavaks momendiks oli endiste lahinguvend-

rikkalt. Juhatuse esimeheks valiti ühel häälel kolonel Lõhmus, liigeteks kolonellid Jakobsen ja Maide, härra Järvetson, kaptenid Jürgen, Täht ja leitnant Valdin. Juhatuse liigete kandidaatideks kolonel Rosenberg, Puls, kapten Fuks, lipnik Vassil, major Virro, Seiler. Revisjoni komisjoni valiti leitnant Mitt, veltveebel Tõnismann ja härra Grahv.

6. Rahvaväe polgu veteraane 6. üksiku jalaväepataljoni aastapäeval.

× kolonel Maide, ×× kolonel Jakobsen.

dade, eesotsas kolonellide Jakobseni ja Maidega, sirgelt ja mehiselt defileerimine paraadi vastuvõtja ees. Paraadilt mindi ühiselt leinamarsi helidel kaitseväe kalmistule langenuid kangelasi mälestama. Vaimuliku talituse pidasid praost Grünberg ja preester Samon, kes soojade sõnadega meele tuletasid langenuid vabadusesõjalasi. Pärja aetas veteraanide ja pataljoni nimel kolonel Lõhmus. Kalmistult mindi pataljoni mugavatesse ruumesse, kus külalisi ootas ühine laud. Hiljem koguti roheline uppuvasse pataljoni lugemisetuppa, kus peeti 6. polgu kaitseväelaste ühingu asutamise koosolek. Koosoleku juhatajaks valiti kolonel Maide, kes oma sissejuhatavas kõnes allakriipsutas ühinemise vajadust ja selle tähtsust. Kolonel Jakobsen andis pikema ülevaate ühingu põhikirja saamisest ja ühingu eesmärkidest. Koosolek möödus haruldaselt üksmeelselt ja meeoleolu-

Uue juhatuse hooleks jäi väljatöötada rinnamärk ja koostada 6. polgu ajalugu. Küsimus kutsus esile elavaid mõtteavaldusi. Senisest tööst polgu ajaloo koostamises andsid asjalikke seletusi kolonel Maide ja leitnant Valdin. Rahahankimise võimalustest rääkis kolonel Jakobsen. Koosolijad avaldasid soovi polgu ajalugu võimaluse korral juba tema 15. aastapäevaks 1933. a. trükitult näha. Sooviavaldusena võeti vastu, et ühingu asutamiskoosolekust osavõtjad laialimines oma kodukohtadesse püüaksid võimalikult rohkel arvul lahinguvendi ja kaasteenijaid oma ümber koondada, kohapeal ellukutsudes ühingu osakondi, sektioone ja klubisid.

Haruldaselt ilus ja sündmusrikas päev lõppes õhtuse peoga Kodanikkude klubis ja koosviibimisega ohvitseride kasiinos.

L.

1933. aastaks tellib ning loeb „Sõdurit“
iga elukutseline sõjamees!

Mate.

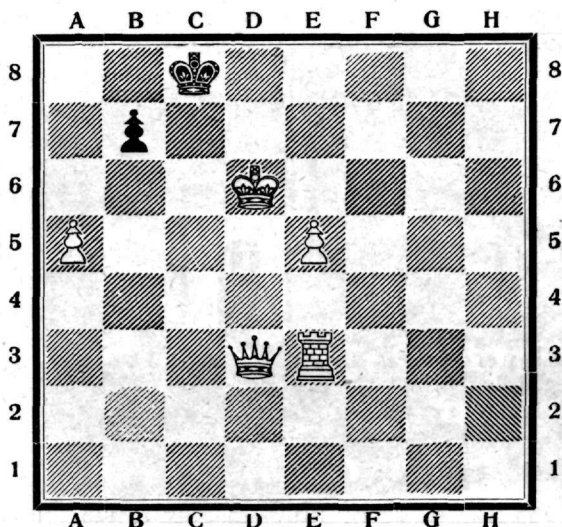
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadr.: Tallinn, Luise tän. 8, kort. 3.

Ülesanne.

Kokkuseadnud H. Eisde.

Mustad.

Valged.

Valged: Kd6, Ld3, Ve3, Ea5 ja e5.

Mustad: Kc8, Eb7.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

Selle ülesande lahendamise eest määratakse maletoiemataja poolt välja antud ülesannete kogu. Kui saadetakse mitu lahendust, siis otsustab loos. Lahendused saata „Sõduri“ toimetusse hiljemalt 22. 12. 32.

K. Laue ülesande lahendus

(„Sõdur“ nr. 47).

1. Ld1—d4, Lb2:d4; 2. Va2:h2 annab matt.
1. (Ld1—d4), Oe3:d4, 2. Oe5—f4 annab matt.
1. (Ld1—d4), c5:d4, 2. Oe5—g7 annab matt.
1. (Ld1—d4), Rc4:e5, 2. Ld4:e3 annab matt.

Sport.

Tallinna garnisoni üleajateenijate kogudevahelised käsipalli esivõistlused.

Tallinna garnisoni üleajateenijate kogudevaheliste käsipalli esivõistluste viimane mäng oli esmaspäeval, 28. novembril 1932 Kv. Ühendatud Õppeasutiste võimlas. Kohtasid võrkpalli finaalis sidepataljon ja pioneripataljon. Mängu võitis sidepataljon tagajärjega 2:0 (15:7; 15:7) ja tuli meistriks.

Pildil võitja meeskond, seisavad vasakult paremale v.a.o. Mikhelson, v.a.o. Einman, n.a.o. Koppel, n.a.o. Stamberg, v.a.o. Mikiver ja veltv. Teer.

SISUSTIK: Pioneripataljoni 15. aastapäevaks. — K. Laurits: 1924. a. 1. detsembri sündmustest — R.: Mundri kandmine ja kartuli koorimine ei ole häbi asi. — V. Post: Londoni ülikooli „The Imperial College of Science and Technology“ juures asuvas Briti õhuministeeriumi mootorite laboratooriumis Eesti põlevkivi bensiiniga toimetatud mõningate katsete tulemusi. — Pioneripataljoni 15. aastapäeva puhul: a) A. Normak: Mälestusi Eesti inseneriväe tekkimisest. b) K.: Lühikene ülevaade Pioneripataljoni ajaloost j. m. — Kaitseväe elu j. m.

1933. aasta peale „Sõduri“ tellimised palutakse saata ära võimafikult käesoleval aastal.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. V. KÜLAOTS.

Kõnetr. Kaitseväe nr. 40.

Tegev toimetaja major A. LAATS.

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163.

Väljaandja: „Sõdur“ Tallinn, Toomkooli 7.

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli tän. nr. 7.

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163.

„SÕDUR“ TELLIMISE HIND: Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr. — veerandaastas 1 kr. 50 snt.

Iga „Sõduri“ 1933. a. tellijale antakse esimese numbriga
hinnata kaasa

„Sõduri“ taskutähtraamat,

mis ajajooksul, välisriikide eeskujul, tahab kujuneda rikkalikult igasuguste
andmetega sisustatud kaitsevaelase taskukäsiraamatuks.

1933. a. taskutähtraamatu sisukord:

1. Kalendaarium.	7. Eesti linnade geograafilised koordi-
naadid.
2. Väeosade aastapäevad.	8. Mõõdud ja rahad.
3. Riikide sõjalised jõud.	9. Päikese tõus ja loojenemine.
4. Naaberriikide lennuväe tunnused.	10. Isiklikud andmed.
5. Väljavõtteid sise- ja garnisonimäärus-
tikust.	11. Lehed märkmete jaoks.
6. Vabariigi maakonnad ja -linnad.	

Soovitame raamatukogudele

H. Sepp: Narva piiramine ja lahing 1700. a.

Hind Kr. 2.50.

E. Laamann ja J. Ernits: Enamlus Eestis.

Hind Kr. 1.50.

T. Rist:

Nõukogude Venemaa ja tema sõjavägi.

Hind Kr. 1.50.

Müügil „SÕDURI“ talituses, Toomkooli 7, Tallinnas.

kas kaitse üldplaanil selgumisel või olukorra selgumisel. Siin on tähtis sissehurdaja teiste järkude eraldamine ja desorganiseerimine gaaside abil. Gaasivahendite kasutamist selgitatakse konkreetse ülesande lahendamiseks.

Artikli lõpus vaadeldakse gaasrelva kasutamist eelserva ees, rünnakul ja kaitse sügavuses olukorras, kui pealetungijal esinevad tankid. Gaasrelva ülesanne eelserva ees on: a) piirata tankidele lähtekoha kasutamist; b) sünnitada kaotusi tankistidele või vähemalt neid „kurnata“; d) piirata tankide tegevuse vabadust veel eelserva ees ja e) piirata jalaväe liikumise vabadust tankide järele ning eraldada teda tankidest. Kaitsja luuraku seetõttu hoolega eelmaastikku ning tehku kindlaks tankide soodsad lähtekohad, et neid õigeaegselt gaasistada. Gaasistamine teostatakse peamiselt miinipildujatega, kui nende laskekaugus seda lubab, vastasel korral sünnib see lennukite või suurtükide abil, tarvitades vaid püsiva kestvusega gaase (yperiid). Seega eelserva ees kasutatakse gaasrelva peamiselt tankide lähtepositsiooni gaasistamiseks, sest lähtepositsioonil viibimine ameerika tankisti mälestuste järele olevat niikuini tankistidele „raskeimaks lahingu perioodiks“. Gaasistamise aeg määratakse kindlaks kõrgealt juhatuselt — vastavalt luure andmeile. Gaasistamine sünnib tavaliselt kas enne või ühel ajal tankide ilmumisega lähtepositsiooni, soovitatakse gaasistada tankide arvatavaid lähtekohti (hiiliseid) ka enne koitu (miinipildujaist). Rünnakul olevat tähtis tankide edasitungi aeglustamine (nende tegevuse tähtsus sõltub kiirusest), mida saavutatakse: tankidele järgneva jalaväe mahajääma sündimisega gaasistatud alade (raioonide) läbistamisel, tankistide pimestamisega suitsukatttega (muidugi arvestades tuult) ja tanki tõkete ja eskarpeeritud raioonide gaasistamisega. Nii aeglustades pealetungijate tankide tegevust, võimaldatakse tankivastaste relvadele oma ülesande täitmist. Kaitse sisesuses sünnib gaasirelvade kasutamine tankide vastu ülal selgitatud eesmärgiga, selleks asetatakse aegsasti kuni ükskolmandik miinipildujaid pataljoni või rügemendi löögigruppide raiooni. Vasturünnakul pimestatakse suitsukatttega tankide tegevust.

Järgmine artikkel määratakse vägede staapide luure töö nende küsimuste selgitamisele, millised veel lõnkavad teatud määral diviiside ja rügementide staapides. Siia kuuluksid: töö jaotus luure alal töötavate üksikute isikute vahel; staapidelt aktiivne luure andmete hankimine; luure andmete õppimine ning nende ümbertöötamine; rüülit (diviilit) ja rügstabiilit (divstabiilit) konkreetsete ülesannete ülesseadmine luure; luure kaardi pidamine ja teised tööd. Rõhutatakse, et rüü ja div. staapides peaks olema mitte vähem kui 2–3 luure töölise, selgitades tabeli näol luure jsk ülema ja tema abi üldkohuseid ja erikohuseid konkreetse näitena rügemendi pealetungijal kaitsele asunud vaenlase vastu. See töö jaguneb kolme ossa: 1) lähene mine ja vastase julgestusosade hävitamine; 2) pealetungi ettevalmistamine ja 3) pealetung ja võitlus vastase kaitse sisemuses. Luure ülesannete ülesseadmisel esinevat tavaliselt kaks viga, millised mõjuvad halvasti luuretegevusele: 1) vanema juhi juhendid on liiga üldise iselomuga, umbes „organiseerida vastase luure, selgitada tema jõud, koosseis“ ja 2) vanema juhi

korraldused on liiga üksikasjalised, misuguste detaalide selgitamisega, milledest peaksid saama jagu ka väiksema ettevalmistusega luure osade juhid — see rõõvib vaid palju kasulikku aega. Vanem juht seab üles vaid tähtsamad luure ülesanded; stabiil konkretiseerib antud ülesannet, kuna luure jaoskonna ülem annab selle edasi täitjale juba lõplikus kujus (dikteerides ette või kirjalikult). Seda selgitatakse konkreetsete näitega. Luure andmete õigeaegse saabumise eest peab olema väga hoolas staabi luure töötajad, kasutades ära selleks kõik abinõud. Kriipsutatakse alla, et juhi täielik informatsioon vastase üle on olema staabi luure töötajate leidlikkusest, aktiivsusest ja ettenägevusest ja et luure jaoskonna ülem ei või kanda ette stabiilile nõutavate andmete puuduvuse üle enne, kui ta ei ole võtnud tarvitusele vastavaid abinõusid nende saamiseks. Lõpus antakse praktilisi juhendeid luure andmete ümbertöötamiseks, luure kokkuvõtete koostamiseks ja luure kaartide pidamiseks.

Välismaade armeede ümberrelvastamise probleem. Siin autor S. Višnev selgitab armeede ümberrelvastuse võimalusi rahu-, eelsõja- ja sõjaajal kapitalistlikes riigis (nii on vist viisakam ja süütu valgustada SSSR oma ümberrelvastuse võimalusi ja tegelikke teostamisi. Ref.). Autor tähendab, et iga armee püüab omada relvastuse, mis oleks kõrgemas kvaliteedis ja maksimaalses arvus; kuid need kaks maksimumi on omavahel vastuolus; ükski kaasaegne kapitalistlik suurriik ei suuda hoida oma tehnikat viimaste saavutuste tasapinnal. Armeede ümberrelvastamine ei piirdu üksi rahu-aegse kaadriga, vaid peab olema ka varu mobilisatsioonihargnemiseks, teatud reserv kaotuste katteks sõja esimesel perioodil ja tehaste vastav ettevalmistus teatud uue saavutise küllustamiseks. Pealegi sõjatehnika arengu tempo on palju suurem, kui nende füüsilise kande-aeg, s. o. „moraalne“ kulu on suurem „füüsilise“ kulust, või t. s. mudelid oma konstruktsioonilt vananevad varem kui muutuvad kõlbmatuks hoidmise kestvusest. Seepärast loodud relvastuse varud osutuvad möödapääsematult vananenuteks ning taktikaliselt vähe kõlvulikeks, kuigi nad on veel täiesti korras. Seepärast mõned tuntud autorid pooldavadki minna üle uue relvastuse massilisele soetamisele sõja algajal, tehes rahuajal selleks vaid vastavad ettevalmistused. Rahuajal uued mudelid võetakse relvastamisele vaid pärast pikki ja hoolikaid ettevalmistustöid, stabiilse konstruktsiooni olemas-olemisel ja tingimuses, kus ei ole liiga suuri kulutusi. Ümberrelvastamise surrogadina harrastatakse laialt kokkuhoiu eesmärgiga Maaüldmasojast suurel määral järelejäädud mudelite moderniseerimist. Uue relvastuse ettevalmistus ja tema valmistamine teeb läbi järgm. põhiastmeid: 1) esialgne läbitöötamine (teaduslikud uurimisinstiituteid, laboratooriumid), 2) algatus (taktikalised nõuded, üksikute leidurite ideed), 3) konstruktiivse projekti läbitöötamine (esialgne kavandlik projekt, tehniline projekt ja arvestus, hinna esialgne kalkulatsioon, joonised, mudeli valmistamine j.n.e.), 4) projekti realiseerimine (tellimine tehastele, tehnoloogilise protsessi läbitöötamine, konstruktiivsed muudatused valmistamise protsessis), 5) katsed (polütoonil j.n.e.), 6) katsete tulemusena projekti muu-